

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ



ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ:
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΝΑΚΗΣ

**«ΟΙ ΜΕΤΑΛΛΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ
ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΟΣΗ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΜΑΙΟΣ 2020

Αφιερώνεται στους γονείς μου

Ο Δημήτριος Νάκης βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Δημήτριος Α. Νάκης

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στην επιβλέπουσα Καθηγήτρια, κα Μαίρη Μπόση, για την άρτια επιστημονική καθοδήγηση και τις στοχευμένες υποδείξεις που βοήθησαν στη συγγραφή και ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να κάνω ιδιαίτερη μνεία στα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής κ. Ιωάννη Κωνσταντόπουλο και κ. Ανδρέα Λιαρόπουλο, για την αμέριστη συμπαράσταση και την πολύτιμη βοήθεια τους, καθ' όλη τη διάρκεια φοίτησής μου στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ.Γ.: Γενικός Γραμματέας

ΔΕΥ: Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Λ.Α.: Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας

Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Π.Κ.: Ποινικός Κώδικας

Σ.Α.: Συμβούλιο Ασφαλείας

C.I.A.: Central Intelligence Agency

EPRS: European Parliament Research Service

Europol: European Police Office

F.B.I.: Federal Bureau of Investigation

NATO: North Atlantic Treaty Organization

N.S.A.: National Security Agency

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development

PNR: Passenger Name Records

SIS: Schengen Information System

TREVI: Terrorism, Radicalism, Extremism and Political Violence

UN: United Nations

UNSCR: United Nations Security Council Resolutions

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αυγή του 21^{ου} αιώνα, σηματοδότησε σημαντικές αλλαγές στο χώρο της τρομοκρατίας. Η κατάρρευση του διπολισμού, η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους, η όξυνση των φαινομένων θρησκευτικής τρομοκρατίας, καθώς και η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, έχουν συμβάλει καθοριστικά στη μετάλλαξη της τρομοκρατίας και την αναγωγή της σε ζήτημα διεθνούς ασφάλειας. Σκοπός, λοιπόν, της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει την ιστορική εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας. Παράλληλα, στοχεύει να αποτυπώσει τις διαχρονικές αλλαγές που επήλθαν στην κείμενη νομοθεσία σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η εργασία ερευνά, επιπλέον, την τρομοκρατία ως μέρος της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Τέλος, πραγματεύεται την περιστολή των ατομικών ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως αποτέλεσμα εφαρμογής των αντιτρομοκρατικών νομοθεσιών.

Λέξεις κλειδιά: Τρομοκρατία, Βία, Ανθρώπινα δικαιώματα, Ασφάλεια, Η.Π.Α., Ο.Η.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κυριότερες Συντομογραφίες.....	5
Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1^ο : Ορισμός και Σύγχρονες Τάσεις της Τρομοκρατίας.....	10
1.1 Ιστορική εξέλιξη.....	10
1.2 Πέρι προβληματικού ορισμού.....	13
1.3 Η επίδραση της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον	21
1.4 Σύγχρονες τάσεις.....	23
Κεφάλαιο 2^ο : Εθνικό Δίκαιο και Τρομοκρατία.....	27
2.1 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου στην Ελλάδα.....	27
2.2 Εθνική νομοθεσία από το 1976 έως σήμερα.....	31
Κεφάλαιο 3^ο : Διεθνές Δίκαιο και Τρομοκρατία.....	39
3.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	39
3.2 Οι Διεθνείς Συμβάσεις και ο ρόλος του Ο.Η.Ε.....	43
3.3 Η.Π.Α και Τρομοκρατία.....	47
Κεφάλαιο 4^ο : Αντιτρομοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	52
Συμπεράσματα.....	57
Βιβλιογραφία.....	60

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην αρχαία Ελλάδα, όσο και μετέπειτα στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, δολοφονούσαν ή εξόριζαν τους πολιτικούς τους αντιπάλους. Η καταστροφή της Θήβας από τους συμμάχους του Μ. Αλεξάνδρου, το 335 π.Χ., έχει χαρακτηριστεί από ιστορικούς ως «ωμή» και «θηριώδη» πράξη. Η ισπανική Ιερά Εξέταση υπέβαλλε σε σκληρά βασανιστήρια όσους θεωρούσε αιρετικούς. Στη Γαλλική Επανάσταση, ο Ροβεσπιέρος χρησιμοποίησε την «τρομοκρατία» εναντίον των αντιπάλων του. Στην γερμανική κατοχή, υπήρξαν εκτελέσεις του άμαχου πληθυσμού από τα γερμανικά στρατεύματα, ως αντίποινα στη δράση των Ελλήνων ανταρτών. Τα ανωτέρω ενδεικτικά παραδείγματα καταδεικνύουν ότι οι πράξεις βίας, εκφοβισμού και τρομοκρατίας είναι βαθιά ριζωμένες στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας.

Τον 21^ο αιώνα, παρατηρείται μία επικίνδυνη κλιμάκωση της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο. Η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής συνιστά σημαντική απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Η τεχνολογική πρόοδος έχει συμβάλλει αφενός στη μετάδοση και εξάπλωση των εξτρεμιστικών απόψεων και αφετέρου έχει μετατρέψει την τρομοκρατία σε μία μη συμβατική απειλή. Τα τελευταία χρόνια, στο όνομα της «Τζιχάντ» πραγματοποιήθηκαν πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις. Οι επιθέσεις αυτές αποτελούν ουσιαστικά επίθεση στις δυτικές αξίες και στο δυτικό πολιτισμό.

Είχαν προηγηθεί οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στην καρδιά της Νέας Υόρκης, οι οποίες συγκλόνισαν την οικουμένη. Η ημερομηνία αυτή αποτελεί ορόσημο για το διεθνές σύστημα και έχει χαρακτηριστεί ως η «ημέρα που άλλαξε ο κόσμος». Έκτοτε, δόθηκαν νέες διαστάσεις στην απειλή της τρομοκρατίας και υιοθετήθηκε ένα ιδιαίτερα αυστηρό νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση αυτής.

Προτού αναπτύξουμε τη δομή της παρούσας εργασίας, τονίζεται ότι η ανθρώπινη ζωή συνιστά, αδιαμφισβήτητα, το υπέρτατο αγαθό. Η παρούσα μελέτη αποτελείται από τέσσερα κύρια κεφάλαια και αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην πλήρη κατανόηση του φαινομένου της τρομοκρατίας και του θεσμικού πλαισίου που την περιβάλλει, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί διαχρονικά.

Αρχικά, κρίνεται σκόπιμη η θεωρητική προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Κατόπιν τούτου, στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η διαχρονική εξέλιξη της έννοιας της τρομοκρατίας. Γίνεται ιστορική αναδρομή του φαινομένου από τα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης μέχρι τις δεκαετίες του 60' και 70' και τη δραστηριότητα των

ακροαριστερών τρομοκρατικών οργανώσεων στην Ευρώπη. Στη συνέχεια, μέσα από το πρίσμα επιφανών ακαδημαϊκών, κρατών και διεθνών οργανισμών, παρουσιάζεται η αδυναμία υιοθέτησης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της τρομοκρατίας. Επίσης, αναλύονται οι επιδράσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και οι νέες προκλήσεις που αναδύονται στο χώρο της τρομοκρατίας. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ισλαμική τρομοκρατία, η απειλή της οποίας πλανάται συνεχώς πάνω από τον ουρανό της Ευρώπης.

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με τη δράση της εγχώριας τρομοκρατίας και το θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή της από το 1976 έως σήμερα. Στην αρχή, σημειώνεται η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου στον ελληνικό χώρο, η οποία ξεκινά με την εμφάνιση και δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων 17N και Ε.Λ.Α. Παράλληλα, γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης των ιδεολογικών κυρίως διαφορών της «παλαιάς» από τη «νέα» τρομοκρατία. Τέλος, προβάλλεται η εξέλιξη της ελληνικής νομοθεσίας και η σταδιακή εναρμόνισή της με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή, δίνοντας έμφαση στο άρθρο 187^A του Π.Κ., το οποίο ουσιαστικά όρισε τις τρομοκρατικές πράξεις στο ελληνικό ποινικό δίκαιο.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις Διεθνείς Συμβάσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, θέτοντας ως βάση μελέτης την 11^η Σεπτεμβρίου. Επιχειρείται δηλαδή ένας διαχωρισμός των πολιτικών και του ρυθμιστικού πλαισίου πριν και μετά τα τραγικά γεγονότα της ημέρας εκείνης. Επισημαίνεται ο καταλυτικός ρόλος των Ηνωμένων Εθνών στη μάχη κατά της τρομοκρατίας και, τέλος, αναπτύσσεται η στάση των Η.Π.Α στο συγκεκριμένο ζήτημα, από τα χρόνια του Προέδρου Ρήγκαν έως σήμερα. Σε αυτό το πλαίσιο, διατυπώνονται και οι έντονες πιέσεις των Η.Π.Α προς τη διεθνή κοινότητα και την Ε.Ε., για τη λήψη αυστηρών μέτρων για την καταπολέμηση του φαινομένου.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, αναφέρεται στην επίδραση των αντιτρομοκρατικών νομοθεσιών στα ανθρώπινα δικαιώματα. Καταγράφονται περιπτώσεις παραβίασης των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ωστόσο παρατίθεται και το επιχείρημα ότι η περιστολή αυτών των δικαιωμάτων πραγματοποιείται για λόγους εθνικής ασφάλειας και, πολλές φορές, με τη σύμφωνη γνώμη των πολιτών. Ταυτόχρονα, αναλύεται το δίλημμα *ασφάλεια ή ελευθερία* και επιχειρείται να δοθεί κάποια απάντηση σε αυτό.

Τέλος, εκθέτονται τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας και προτείνονται ζητήματα για περαιτέρω επιστημονική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1.1 Ιστορική εξέλιξη

Η έννοια της τρομοκρατίας απαντάται σε σημαντικά έργα αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων (Αριστοτέλης, σελ. 557). Οι Εβραίοι «Sicarii» (μτφ: στιλέτο), οι οποίοι έδρασαν την εποχή του Χριστού, θεωρούνται από πολλούς μελετητές, ως οι πρώτοι πολιτικοί τρομοκράτες στον κόσμο. Οι Sicarii απέρριψαν όχι μόνο τη ρωμαϊκή κυριαρχία στην Ιουδαία, αλλά αντιτάχθηκαν σε όλες τις θεσμοθετημένες αρχές. Χρησιμοποίησαν αποτελεσματικά δολοφονίες και απαγωγές για να υποκινήσουν μία εβραϊκή εξέγερση εναντίον των Ρωμαίων (Stewart, et.al, 1990). Επίσης, ο Μπέρναρντ Λιούις, στο βιβλίο του με τίτλο «The Assassins: A Radical Sect in Islam», περιγράφει τη δράση των «Assasins» (μτφ: Δολοφόνοι), μελών μίας ισλαμικής αίρεσης, οι οποίοι έδρασαν στα βουνά της Περσίας και της Συρίας μεταξύ 11^{ου} και 12^{ου} αιώνα και θέλησαν να επιβάλουν με τη βία τις αρχές του Ισλάμ. Η αίρεση αυτή κατέφυγε, μεταξύ άλλων, σε δολοφονίες πολιτικών αντιπάλων, προκαλώντας έτσι τον τρόμο. Η δράση των Assasins εκτιμάται ότι αποτελεί τον πρόγονο της ισλαμικής τρομοκρατίας.

Ιστορικά, η λέξη τρομοκρατία συναντάται για πρώτη φορά το 1789, στη Γαλλική Επανάσταση, καθώς οι Ιακωβίνοι, οι οποίοι αποτελούσαν την πιο ακραία πτέρυγα της Επανάστασης, ήταν εκείνοι που απέδωσαν στον όρο «τρομοκρατία» ιδιαίτερη βαρύτητα. Προκειμένου να οικοδομήσουν τη νέα κοινωνική τάξη, οι Ιακωβίνοι υιοθέτησαν μεθόδους βίας και τρομοκρατίας που στόχευαν εναντίον της υπάρχουσας αριστοκρατίας. Σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσονται και εκτελέσεις ατόμων που ανήκαν στην τάξη της αριστοκρατίας, με μόνη αιτιολογία την αριστοκρατική τους καταγωγή (Palmer, 1965). Συνεπώς, η τρομοκρατία αποτέλεσε μία μέθοδο τιμωρίας όσων εναντιώνονταν στην επανάσταση. «*Systeme regime de la terreur*» είναι παράλληλα, η ερμηνεία που δίνει στον όρο «τρομοκρατία», το Λεξικό της Γαλλικής Επανάστασης (Dictionnaire Supplement, 1798, σελ. 775). Γίνεται αντιληπτό ότι η Γαλλική Επανάσταση παγίωσε την έννοια της τρομοκρατίας και τη συνέδεσε με την άσκηση της εξουσίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα ακόμη παράγωγο της Γαλλικής Επανάστασης είναι και ο αναρχισμός.

Στο σημείο αυτό και για την προαγωγή της έρευνας, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί η θεωρία των κυμάτων του Rappoport, ο οποίος συνοψίζει την εξέλιξη της τρομοκρατίας σε τέσσερα κύματα: α) αναρχικό, β) ανταποικιοκρατικό, γ) νέα αριστερά και δ) θρησκευτικό (Rappoport, 2002, σελ. 61). Δε συμπεριλαμβάνει την ακροδεξιά

τρομοκρατία σε ανεξάρτητο κύμα και θεωρεί ότι η αποτυχία ενός κύματος οδηγεί είτε στην επαναξιολόγησή του, είτε στην αντικατάστασή του από το επόμενο. Το πρώτο κύμα χρονολογείται στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης και διαρκεί έως το 1925 περίπου. Διατυπώνει έντονες αναρχικές ιδέες που περιλαμβάνονται σε κείμενα κυρίως Ρώσων αναρχικών – φιλοσόφων της εποχής (Μπακούνιν, Κροπότκιν κ.α.) και σταδιακά, εξαπλώνεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Στο δεύτερο κύμα, το οποίο ξεκινά μετά το 1920 και φτάνει έως το 1960 περίπου, ο όρος «τρομοκρατία» άλλαξε πολιτικό υπόβαθρο και περιέγραφε πλέον βίαιες πράξεις με έντονους αντιαποικιακούς συμβολισμούς. Το τρίτο κύμα, το οποίο διαρκεί από το 1960 έως και το 1995, πηγάζει από την ιδεολογική αντίδραση στον Πόλεμο του Βιετνάμ και μετέπειτα στον Ψυχρό Πόλεμο, ενώ εκφράζεται με δράσεις κυρίων ακροαριστερών τρομοκρατικών οργανώσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Τέλος, το τέταρτο κύμα ξεκινά με τη θρησκευτική επανάσταση στο Ιράν το 1979 και αφορά το θρησκευτικό εξτρεμισμό, ο οποίος μας απασχολεί έως και σήμερα (Rappoport, ό.π).

Μελετώντας εκτενέστερα την εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας, υπογραμμίζεται ότι από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, οι έννοιες «τρομοκράτης» και «τρομοκρατία» ξεκίνησαν να χρησιμοποιούνται σε ευρεία κλίμακα και με την πάροδο του χρόνου απέκτησαν ξεχωριστό ιδεολογικό περιεχόμενο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα οργανώσεων που ανέπτυξαν δράση τον 19^ο αιώνα αποτελούν η επαναστατική οργάνωση «Ναρόντναγια Βόλια», η οποία στράφηκε εναντίον της αυταρχικής τσαρικής κυβέρνησης και έδρασε την περίοδο 1818-81, καθώς και διάφορα εθνικιστικά κινήματα που έδρασαν σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή επικράτεια ζητώντας αυτονομία. Ένα τέτοιο κίνημα ήταν η IMRO (Inner Macedonian Revolutionary Organization), το οποίο επεδίωκε την ανεξαρτητοποίηση της Μακεδονίας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Laqueur, 1987, σελ. 15).

Την ίδια περίοδο, είχαμε και την εμφάνιση διαφόρων αναρχικών κινήματων που έδρασαν με βιαιότητα σε Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Η.Π.Α. Τα κινήματα αυτά εμφανίστηκαν ως επακόλουθο της Βιομηχανικής Επανάστασης και εναντιώθηκαν ιδεολογικά και με βίαιο τρόπο στην εκμετάλλευση του ανθρώπου από τους βιομηχάνους (Laqueur, ό.π, σελ. 15). Περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αναπτύχθηκε έντονα στον αναρχικό χώρο, η χρήση βίας ως εργαλείο για την έναρξη της επανάστασης. Η βία αυτή εκδηλώθηκε με βομβιστικές επιθέσεις, δολοφονίες πολιτικών προσώπων, μεταξύ άλλων του Γάλλου Προέδρου Sadi Carnot, καθώς και με απόπειρες δολοφονίας πολιτικών και βασιλέων.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι τρομοκρατία και αναρχισμός δεν είναι έννοιες ταυτόσημες, παρά το γεγονός ότι ο αναρχισμός χρησιμοποιεί συχνά τη βία για την επίτευξη των σκοπών του. Η χρήση βίας αποτελεί εξάλλου, μέχρι και σήμερα, αιτία τριβής μεταξύ των εκπροσώπων του αναρχικού χώρου. Μεγάλες προσωπικότητες του χώρου, όπως οι Proudhon, Tolstoy, Godwin, Kropotkin, Weitling, κατέκριναν τη χρήση βίας, θεωρώντας τη αδόκιμη για την επίτευξη του σκοπού τους. Αντίθετα, αναρχικοί όπως οι Meslier, Morely, Marat, Nechayef, Babeyf, Bakunin, θεωρούσαν τη χρήση βίας, τις δολοφονίες και τις βομβιστικές επιθέσεις ως αναγκαία εργαλεία για την έναρξη της επανάστασης (Χαραλαμπίδης, 2019, σελ. 199-200).

Η τρομοκρατία, με την έννοια που γίνεται αντιληπτή από τη δυτική κοινή γνώμη μέχρι και σήμερα, γεννήθηκε τη δεκαετία του 1960, καθώς η εποχή εκείνη διέθετε τα απαραίτητα κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά που ευνοούσαν τη δημιουργία και δράση κινημάτων, ομάδων και οργανώσεων. Τα εν λόγω κινήματα εμπνεύστηκαν από τις θεωρίες του μαρξισμού-λενινισμού, αναπτύσσοντας αντιιμπεριαλιστική και αντι-ποικιοκρατική ιδεολογία. Παράλληλα, ταυτίστηκαν με τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα του τρίτου κόσμου. Χαρακτηριστικά, μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα κινήματα νέων που διαμαρτύρονταν για τον πόλεμο του Βιετνάμ και κατά των δικτατορικών καθεστώτων της Λατινικής Αμερικής. Κορυφαία έκφραση αυτής της διαμαρτυρίας αποτελούν τα γεγονότα του Μάη του 1968, όπου επαναστατημένοι νέοι εναντιώθηκαν στην επίσημη κρατική εξουσία και διαδήλωσαν, αρνούμενοι την έως τότε διαχείριση του διεθνούς γίγνεσθαι. Η πλειοψηφία των νέων αυτών, σταδιακά έγιναν «κομμάτι του συστήματος», εγκαταλείποντας τη λογική της ρήξης. Παρόλα αυτά, ένα τμήμα των επαναστατημένων νέων του Μάη του '68 συνέχισε τη λογική της ρήξης με την κρατική εξουσία οργανωμένο πλέον σε ένοπλες οργανώσεις. Ο τρόπος δράσης των οργανώσεων αυτών θεωρήθηκε ως τρομοκρατία και λόγω της μαρξιστικής-λενινιστικής ιδεολογίας που τα χαρακτήριζε, πήρε την ονομασία «ακροαριστερή» τρομοκρατία. Οι προαναφερόμενες ομάδες χαρακτηρίζονταν από συγκεκριμένη δομή και ιδεολογική συγκρότηση (μαρξιστική-λενινιστική θεωρία), αυστηρά κριτήρια στρατολόγησης μελών, καθώς και συγκεκριμένη στρατηγική και επιλογή στόχων (πολιτικού-οικονομικού-κοινωνικού ενδιαφέροντος). Τέλος, οι οργανώσεις αυτές, η πλειοψηφία των οποίων κινείται στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, φρόντιζαν μέσω προκηρύξεων για την αιτιολόγηση της επιλογής του στόχου και των πράξεών τους (Μπόση, 2000, σελ. 32-33).

Η «ακροαριστερή» τρομοκρατία εμφανίστηκε στο σύνολο το κρατών της Ευρώπης, με κύριες χώρες τις Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο και Γερμανία. Το 1974, εμφανίστηκε

και έδρασε η ελληνική τρομοκρατία, η οποία θα αναλυθεί εκτενώς παρακάτω. Σχεδόν ταυτόχρονα με την εμφάνιση και δράση της ακροαριστερής τρομοκρατίας, έχουμε και την αντίστοιχη εμφάνιση της ακροδεξιάς τρομοκρατίας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αυτού του είδους η τρομοκρατία δε διακρίνεται για τη σπουδή στην επιλογή του στόχου και στη μετάδοση πολιτικών μηνυμάτων μέσω των πράξεών της. Επίσης, δεν στρέφεται κατά του κράτους, ενώ αντίθετα, η δράση της έχει συνδεθεί πολλές φορές στο παρελθόν με κρατικές και παρακρατικές ομάδες, καθώς και με τις μυστικές υπηρεσίες των κρατών. Σε αριθμό ανθρώπινων απωλειών, η ακροδεξιά τρομοκρατία αποτελεί διαχρονικά την επαχθέστερη μορφή βίας.

1.2 Περί προβληματικού ορισμού

Μέχρι τη σύνταξη της παρούσης, η υιοθέτηση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της τρομοκρατίας από την ακαδημαϊκή κοινότητα δεν κατέστη δυνατή. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι τα νοήματα που προσδιορίζουν την έννοια της τρομοκρατίας μεταβάλλονται και χρωματίζονται ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές και ιστορικές περιστάσεις. Στις μέρες μας, ως τρομοκρατία χαρακτηρίζεται, από το επίσημο κράτος, μια απειλή είτε από το εσωτερικό, είτε από την αλλοδαπή. Ο χαρακτηρισμός αυτός ποικίλει για κάθε κράτος, ανάλογα με το εκάστοτε συμφέρον. Επίσης, οι κυβερνήσεις δεν χαρακτηρίζουν ως τρομοκρατία την ακροδεξιά βία. Από την άλλη πλευρά, οι αντισυστημικές ομάδες βίας δεν αποδέχονται την ταμπέλα του «τρομοκράτη» και υιοθετούν τον όρο αυτό για να περιγράψουν τις πράξεις των εχθρών τους που στην προκειμένη περίπτωση είναι οι κρατικές κυβερνήσεις (Χαραλαμπίδης, ό.π, σελ. 16). Γίνεται αντιληπτό ότι ο όρος «τρομοκράτης» περιβάλλεται από μία πολιτική και συναισθηματική φόρτιση, αποτελεί «μία λέξη με εγγενώς αρνητική χροιά στη σύγχρονη εποχή, που εν γένει κανείς εφαρμόζει σε εχθρούς και αντιπάλους του» (Hoffman, 1998, σελ.32.).

Για παράδειγμα, στον ελληνικό εμφύλιο, για τα χρόνια 1945-1946, η Αριστερά χρησιμοποίησε τον όρο «λευκή τρομοκρατία», προκειμένου να τονίσει ότι η κατάσταση που επικρατούσε ήταν ένα είδος μονομερούς βίας και διωγμών που εφάρμοσαν οι αντικομμουνιστές σε βάρος των αντιστασιακών και των αριστερών. Παρά το γεγονός ότι πρακτικές βίας και τρομοκράτησης του πληθυσμού υιοθετήθηκαν από όλες τις πλευρές και καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1943-1949, ο όρος «τρομοκρατία» χαρακτήρισε μόνο την αντιαριστερή βία της περιόδου 1945-1946 (Καλύβας & Μαραντζίδης, 2016, σελ. 56).

Προτού ασχοληθούμε με τους ποικίλους ορισμούς που αποδίδονται στις έννοιες «τρομοκράτης» και «τρομοκρατία», ας αναλύσουμε αρχικά τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο κράτος και τη βία που ασκείται εντός της επικράτειας αυτού. Πρέπει να αναφερθεί ότι η βία που χρησιμοποιείται από τρομοκρατικές και λοιπές αντισυστημικές ομάδες έχει πολιτικό σκοπό και στοχεύει στην αποδυνάμωση της ισχύος της εκάστοτε κρατικής εξουσίας. Διακρίνονται τρεις μεγάλες μορφές αντισυστημικής πολιτικής βίας: α) ακροδεξιά βία, β) αντιεξουσιαστική βία και γ) ισλαμικός εξτρεμισμός. (Χαραλαμπίδης, ό.π, σελ. 27)

Το κράτος, στη μορφή που το γνωρίζουμε σήμερα, δημιουργήθηκε τον 16^ο αιώνα στη Δυτική Ευρώπη και καμία πολιτική αρχή δεν αναγνωρίζεται ως ανώτερή του (Wight, 2011, σελ. 2). Ο Weber θεωρεί ότι το κράτος αποτελεί το μοναδικό φορέα νόμιμης αξίωσης στη χρήση βίας εντός ορισμένης εδαφικής επικράτειας (Weber, 1983, σελ. 324). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, το κράτος διακρίνεται από τις άλλες πολιτικές οντότητες καθόσον έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) δρα ορθολογικά και διαθέτει διορισμένους υπαλλήλους, β) έχει νόμιμη αξίωση στο μονοπώλιο χρήσης βίας και γ) διαθέτει κεντρική εξουσία, η οποία κατέχει το μονοπώλιο των μέσων για την άσκηση αυτής (Weber, 1996, σελ. 16).

Η ρεαλιστική σχολή σκέψης θεωρεί ότι η σύνδεση κρατικού μονοπωλίου βίας με την άσκηση αυτής σε συγκεκριμένη εδαφική επικράτεια αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του βεστφαλιανού κράτους. Ο Sorensen ασπάζεται την κυριαρχία του κράτους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, επειδή όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «ελέγχει τα μέσα της φυσικής βίας σε έναν κόσμο ανασφάλειας με τη βίαιη σύγκρουση πάντοτε πιθανή» (Sorensen, 2004, σελ. 19). Ο καπιταλισμός, ο οποίος εκφράζεται μέσω της θεωρίας του πολιτικού φιλελευθερισμού, αποδίδει στο κρατικό μονοπώλιο βίας το ρόλο του εγγυητή των ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων και αναγνωρίζει στο κράτος το δικαίωμα να επεμβαίνει ασκώντας νόμιμη βία σε βάρος ατόμων ή ομάδων, οι οποίες παρεκκλίνουν από τα υπάρχοντα συστήματα δικαίου (Μαρκαντωνάτου, 2009).

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον Althusser, υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ κρατικής εξουσίας και κρατικού μηχανισμού. Στο ίδιο πολιτικό μήκος κινείται και η άποψη του Πουλαντζά, ο οποίος θεωρεί μεν ότι η ταξική αναπαραγωγή στηρίζεται στο κρατικό μονοπώλιο βίας, αλλά υποστηρίζει ότι κράτος πρέπει να ασκεί λιγότερη βία, εφόσον έχει το νόμιμο μονοπώλιο αυτής (Πουλαντζάς, 1990). Με βάση τα παραπάνω, διαφαίνεται η άρρηκτη διασύνδεση του κρατικού μονοπωλίου βίας και της κρατικής εξουσίας, καθώς και ότι οποιαδήποτε προσπάθεια διάρρηξης αυτού του δεσμού συνιστά

απειλή για το κράτος, το οποίο αντίστοιχα καλείται να εφαρμόσει πολιτικές βίας για την προάσπιση αυτού του δικαιώματος.

Οι μελετητές του φαινομένου της τρομοκρατίας, τις τελευταίες δεκαετίες, δεν κατέληξαν σε έναν κοινά αποδεκτό ορισμό αυτής, αλλά αντίθετα ο καθένας υιοθετούσε τη δική του σκέψη. Θα αναφέρουμε επί του θέματος ορισμένες θεωρήσεις ακαδημαϊκών που προσέγγισαν το συγκεκριμένο ζήτημα. Ο Wilkinson υπογραμμίζει στα συγγράμματά του ότι *το κράτος ασκεί τρόπον τον οποίο αποκαλεί ομοίως, ενώ τον τρόπον που ασκούν οι παρακρατικές ομάδες τον κατονομάζει ως «τρομοκρατία» και καταλήγει ότι ο κρατικός τρόπος υπήρξε πιο εκτενής και θανατηφόρος έναντι της τρομοκρατίας* (Wilkinson, 2001, σελ. 21).

Η Crenshaw τονίζει ότι *«η τρομοκρατία αποκτά διεθνή χαρακτήρα, όταν αφορά ανθρώπους διαφορετικών εθνοτήτων και όταν οι στόχοι της επηρεάζουν περισσότερα του ενός κράτη»* (Crenshaw, 1975).

Ο Laqueur, απέδωσε στην «τρομοκρατία» πάνω από 100 ορισμούς και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ένα γενικό χαρακτηριστικό αυτής είναι ότι συνεπάγεται βία και απειλή βίας. Επίσης, ο Laqueur σημειώνει ότι τη δεκαετία του 1970, η τρομοκρατία θεωρούνταν ότι πήγαζε αποκλειστικά από ακροαριστερές και επαναστατικές οργανώσεις, καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις της εποχής χρησιμοποιούσαν ακροαριστερή ορολογία. Αυτή η λανθασμένη στοχοποίηση οφειλόταν σε έλλειψη γνώσεων σχετικά με την ιστορία της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο, αγνοώντας ότι αυτή αποτέλεσε στρατηγική θρησκευτικών, ακροαριστερών, ακροδεξιών και λοιπών εθνικοαπελευθερωτικών ομάδων (Laqueur, 2004, σελ. 1).

Ο Sullivan, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι *«η πολιτική τρομοκρατία υπάρχει όταν μία ομάδα, είτε κατέχει κυβερνητικό αξίωμα είτε όχι, αποφασίζει να υιοθετήσει μία σειρά ιδεολογικών στόχων με μεθόδους που όχι μόνο έρχονται σε σύγκρουση με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά στηρίζονται για την επιτυχία τους, κατά βάση, στην απειλή ή στη χρήση βίας»*. (Sullivan, 1986, σελ. 5).

Η Μπόση σημειώνει ότι η προσπάθεια οριοθέτησης της τρομοκρατίας συνιστά «ναρκοπέδιο» και τονίζει ότι *«η τρομοκρατία ισχυροποιεί τις αρνητικές διαστάσεις του κράτους, καθώς επιτρέπει την ανάπτυξη μηχανισμών και δομών στην παρουσία των οποίων η εκάστοτε τρομοκρατική οργάνωση αντιτίθεται ιδεολογικά»* (Μπόση, 2004, σελ. 17).

Ο Badey ορίζει τη διεθνή τρομοκρατία *«ως την κατ' εξακολούθηση χρήση βίας με πολιτικά κίνητρα που στοχεύει στην υποτίμηση του κράτους, χρησιμοποιεί μη κρατικούς παίκτες και επηρεάζει περισσότερα από ένα κράτη»* (Badey, 1998, σελ. 92).

Ο Rappoport υποστηρίζει ότι η τρομοκρατία είναι αποτέλεσμα πολιτικών ιδεών, την περιγράφει ως φαινόμενο γενεών και αναπτύσσει τη θεωρία των κυμάτων.

Ο Jenkins περιγράφει την τρομοκρατία ως *«την υπολογισμένη χρήση της βίας για τη δημιουργία ενός γενικού κλίματος φόβου σε έναν πληθυσμό και, ως εκ τούτου, για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου πολιτικού στόχου»*. Επίσης, συμπληρώνει ότι η τρομοκρατία έχει ασκηθεί από πολιτικές οργανώσεις με δεξιούς και αριστερούς στόχους, από εθνικιστικές και θρησκευτικές ομάδες, από επαναστάτες, ακόμη και από κρατικούς θεσμούς όπως στρατούς, υπηρεσίες πληροφοριών και την αστυνομία (Jenkins, 2020).

Ο Schmid θεωρεί ότι *«πράξη τρομοκρατίας είναι το αντίστοιχο ενός εγκλήματος πόλεμου εν καιρώ ειρήνης»* (Siegel, 2008). Ακόμη, οι Schmid & Jogman υποστηρίζουν ότι: *«η τρομοκρατία είναι μια μέθοδος επαναλαμβανόμενων πράξεων βίας, στην οποία εμπλέκονται σχετικά κρυφά άτομα, ομάδες ή κρατικοί δρώντες, λόγω ιδιοσυγκρασίας, εγκληματικών ή πολιτικών λόγων, και όπου σε αντίθεση με τη δολοφονία, οι άμεσοι στόχοι της βίας δεν αποτελούν και τον απώτερο σκοπό αυτής. Τα δε άμεσα θύματα επιλέγονται τυχαία ή μέσω συμβολικής στοχοποίησης, ως μέρος ενός ευρύτερου πληθυσμού-στόχου στον οποίο αποσκοπεί η πράξη, λειτουργώντας ως μήνυμα προς αυτόν»* (Schmid & Jogman, 1998, σελ. 28).

Κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε και πως αντιλαμβάνονται την έννοια της τρομοκρατίας εκείνοι που χαρακτηρίζονται από τα κράτη ως τρομοκράτες. Ο Marighella περιγράφει τον ίδιο και τους συντρόφους του ως μαχητές και απελευθερωτές. Ο ιστορικός ηγέτης της Αλ Κάιντα, Οσάμα Μπιν Λάντεν, σε συνέντευξή του στον τηλεοπτικό σταθμό Αλ Τζαζίρα το 2001, μεταξύ άλλων αναφέρει ότι η ιστορία θα κρίνει αν οι ίδιοι είναι τρομοκράτες επειδή σκοτώνουν αυτούς που σκοτώνουν τα παιδιά τους. Στο ίδιο μήκος κύματος, το 1974 απευθυνόμενος προς τον Ο.Η.Ε., ο ηγέτης της PLO (Οργάνωση για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης), Γιασέρ Αραφάτ, απέταξε την τρομοκρατία και υποστήριξε ότι δεν είναι δυνατόν να αποκαλείται τρομοκράτης όποιος αγωνίζεται για την απελευθέρωση της χώρας του και την ελευθερία (Arafat, 1974).

Τις τελευταίες δεκαετίες, όλες σχεδόν οι χαρακτηριζόμενες ως τρομοκρατικές οργανώσεις δεν αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό, αλλά αντίθετα θεωρούν τους εαυτούς τους μαχητές/επαναστάτες, οι οποίοι μάχονται και υπερασπίζονται τον καταπιεσμένο λαό. Αντίθετα, εκείνοι αποδίδουν αυτόν τον χαρακτηρισμό στις κυβερνήσεις, στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα και στον καπιταλισμό, σημειώνοντας ότι αυτοί αποτελούν τους πραγματικούς τρομοκράτες. Ο Χαραλαμπόπουλος γράφει τα εξής: *«Σε ένα βαθμό, ωστόσο, είναι κοινώς αποδεκτό ότι η τρομοκρατία είναι αρνητικός όρος ο*

οποίος αποδίδεται στους εχθρούς και αντιπάλους κάποιου» (Χαραλαμπίδης, ό.π, σελ. 148).

Ας δούμε πώς αντιλαμβάνονται την έννοια της τρομοκρατίας τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί.

Η.Π.Α.

Ιδιαίτερη σημασία, αναφορικά με την έννοια της τρομοκρατίας, έχει η αντίληψη των Η.Π.Α., οι οποίες έχουν πρωτοστατήσει στον αγώνα κατά αυτής και δημιουργούν παγκόσμιες αντιλήψεις στο εν λόγω ζήτημα. Μεταξύ των πολλών ορισμών που έχουν δοθεί, αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένοι εξ' αυτών. Το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. ορίζει ως τρομοκρατία: *«την προϋπολογισμένη βία με πολιτικά πιστεύω, που σκοπεύει σε επιθέσεις κατά άμαχων πολιτών ή άλλων στόχων εκ μέρους παράνομων και συνωμοτικών ομάδων οι οποίες επιδιώκουν να επηρεάσουν ένα κοινό»* (U. S. Department of State, 1996, p. VI). Ένας άλλος ορισμός που παραθέτει το Υπουργείο Εξωτερικών είναι ο εξής: *«τρομοκρατία είναι η προσχεδιασμένη με πολιτικά κίνητρα βία, η οποία στρέφεται κατά στόχων μεταξύ του άμαχου πληθυσμού και η οποία προέρχεται από υποεθνικές ομάδες ή μυστικούς πράκτορες και στοχεύει στον επηρεασμό του κοινού»* (Μάξης, 2005, σελ. 18).

Το F.B.I. θεωρεί ότι: *«τρομοκρατία είναι η παράνομη άσκηση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας με σκοπό την διάβρωση ή φθορά μιας κυβέρνησης, άμαχου πληθυσμού ή τμημάτων τους, με στόχο την ανάπτυξη πολιτικών και κοινωνικών σκοπών»*. Το F.B.I. διαχωρίζει την τρομοκρατία σε εθνική, η οποία αναφέρεται σε δρώντες (άτομα ή ομάδες) εντός της επικράτειας των Η.Π.Α., άνευ ξένου επηρεασμού, οι πράξεις των οποίων στρέφονται κατά της κυβέρνησης ή του πληθυσμού των Η.Π.Α., και σε διεθνή, όπου οι δρώντες σχετίζονται με ξένη δύναμη, ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα, στοχεύουν κατά της κυβέρνησης και του πληθυσμού των Η.Π.Α., επιδιώκοντας την επίτευξη πολιτικών και κοινωνικών σκοπών (FBI.gov).

Η C.I.A. υιοθετεί τον ορισμό της τρομοκρατίας που περιέχεται στον Τίτλο 22 του Κώδικα των ΗΠΑ, Τμήμα 2656 στ ' : α) Ο όρος «τρομοκρατία» σημαίνει προμελετημένη, πολιτικά παρακινούμενη βία, η οποία διαπράττεται από μη στρατιωτικούς στόχους από υποεθνικές ομάδες ή παράνομους παράγοντες, β) Ο όρος «διεθνής τρομοκρατία» σημαίνει τρομοκρατία στην οποία εμπλέκονται το έδαφος ή οι πολίτες περισσότερων εκ των μία χωρών, γ) Ο όρος «τρομοκρατική ομάδα» σημαίνει κάθε ομάδα που ασκεί, ή έχει σημαντικές υποομάδες που ασκούν, διεθνή τρομοκρατία (CIA. gov)

Ηνωμένο Βασίλειο

Το Ηνωμένο Βασίλειο αντιλαμβάνεται την τρομοκρατία ως: «*μια ενέργεια ή μια απειλή που έχει σκοπό να επηρεάσει την κυβέρνηση ή να εκφοβίσει το κοινό. Σκοπός της είναι να προωθήσει μια πολιτική, θρησκευτική ή ιδεολογική αιτία*». Ο τρέχων ορισμός του Ηνωμένου Βασιλείου για την τρομοκρατία περιλαμβάνεται στο Νόμο περί Τρομοκρατίας του 2006 (Legislation.gov.uk).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ορίζουν την τρομοκρατία και ως μια βίαιη ενέργεια, η οποία διακινδυνεύει τη ζωή ενός ατόμου, εκτός από εκείνη του δράστη, ενέχει σοβαρή βία κατά ενός ατόμου, προκαλεί σοβαρή ζημιά στην ιδιοκτησία, δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για την υγεία και την ασφάλεια του κοινού και, τέλος, επηρεάζει ή διαταράσσει σοβαρά ένα ηλεκτρονικό σύστημα.

Επίσης, περιλαμβάνονται στην έννοια της τρομοκρατίας: «*Πράξεις προσώπων που ενεργούν είτε για λογαριασμό είτε σχετίζονται με οποιαδήποτε οργάνωση, η οποία ασκεί δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ανατροπή ή την επιρροή, χρησιμοποιώντας ισχύ ή βία, της κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας του Ηνωμένου Βασιλείου ή οποιασδήποτε άλλης κυβέρνησης de jure ή de facto*» (OECD).

Γερμανία

Η σύγχρονη γερμανική αντίληψη περί τρομοκρατίας συνοψίζεται στο εξής: «*πράξεις που διαπράττονται για πολιτικούς, θρησκευτικούς, εθνικούς ή ιδεολογικούς σκοπούς, οι οποίες είναι ικανές να δημιουργήσουν φόβο στον πληθυσμό ή σε οποιοδήποτε τμήμα αυτού και, επομένως, να επηρεάσουν ένα κυβερνητικό ή δημόσιο φορέα*» (OECD).

Ισπανία

Η Ισπανία, η οποία έχει πληγεί πολλές φορές από τρομοκρατικά χτυπήματα, τόσο από εγχώριες όσο και από διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις, ορίζει την τρομοκρατία ως: «*κάθε πράξη που διαπράττεται με σκοπό να αποσταθεροποιήσει την καθιερωμένη πολιτική τάξη να δημιουργήσει φόβο και ανασφάλεια στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα. Η ισπανική έννομη τάξη αντιλαμβάνεται την τρομοκρατία ως πράξη η οποία διαταράσσει το Σύνταγμα ή σοβαρά υπονομεύει το νόμο και την τάξη*» (OECD).

Ευρωπαϊκή Ένωση

Η προσέγγιση της Ε.Ε. για τον ορισμό της τρομοκρατίας κατοχυρώνεται στην κοινή θέση 2001/931 του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και στην Απόφαση Πλαίσιο 2002/475 του Συμβουλίου για τον ως άνω σκοπό.

Ως τρομοκρατικά αδικήματα ορίζονται: «οι πράξεις που διαπράττονται αδικαιολόγητα, με σκοπό το σοβαρό εκφοβισμό του πληθυσμού, υποχρεώνοντας έτσι μια κυβέρνηση ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει ή να απέχει από την εκτέλεση οποιασδήποτε πράξης, ή με σκοπό να προκαλέσουν σοβαρή αποσταθεροποίηση ή καταστροφή των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μίας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού» (EPRS).

O.I.C. (Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκευσης)

Η σύμβαση για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας που εγκρίθηκε από τον O.I.C. το 1999, ορίζει εκτενώς την τρομοκρατία ως «οποιαδήποτε πράξη βίας ή απειλής βίας, παρά τα κίνητρα ή τις προθέσεις αυτής, η οποία διαπράττεται είτε από ένα άτομο είτε σαν συλλογικό εγκληματικό σχέδιο, με σκοπό την τρομοκρατία ανθρώπων ή την απειλή βλάβης αυτών ή την απειλή για τη ζωή τους, την τιμή, τις ελευθερίες, την ασφάλεια ή τα δικαιώματά τους, ή εκθέτοντας σε κινδύνους το περιβάλλον ή οποιαδήποτε εγκατάσταση ή δημόσια ή ιδιωτική ιδιοκτησία, ή στην κατοχή ή κατάσχεσή τους, ή θέτοντας σε κίνδυνο έναν εθνικό πόρο ή διεθνείς εγκαταστάσεις, ή απειλώντας τη σταθερότητα, την εδαφική ακεραιότητα, την πολιτική ενότητα ή την κυριαρχία των ανεξάρτητων κρατών» (EPRS).

NATO

Από την πλευρά του το NATO, αποδέχεται τη μη ύπαρξη ενός κοινά διεθνούς αποδεκτού ορισμού για την τρομοκρατία, την οποία περιγράφει ως: «παράνομη χρήση ή απειλή χρήσης βίας ή χρήση βίας κατά ατόμων ή περιοσίας με στόχο την αστάθεια σε μια κοινωνία ή σε μία κυβέρνηση για την αποκόμιση πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού οφέλους». Επίσης το NATO παρουσιάζει τρεις προβληματικές εστίες τρομοκρατίας που αναλύονται ως εξής: α) ειρήνη στη Μέση Ανατολή, β) την πιθανή στρατιωτική επέμβαση εντός των ευρωπαϊκών γεωγραφικών ορίων και γ) αστάθεια και τοπικές συρράξεις σε περιοχές όπως τα Βαλκάνια, η Βόρειος Αφρική κ.α. Τέλος, η τρομοκρατία η οποία αποτελεί απειλή για τη διεθνή ασφάλεια, έχει αναδειχθεί σε μείζον ζήτημα για τον οργανισμό, χωρίς ωστόσο να έχουν καθοριστεί με σαφήνεια τα όρια επέμβασης του, εφόσον απαιτηθεί.

O.H.E.

Τα κράτη μέλη του ΟΗΕ εξακολουθούν να μην έχουν καταλήξει σε έναν συμφωνημένο ορισμό της τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στη λήψη μέτρων κατά αυτής. Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες προσπάθειες περιγρα-

φής του όρου της τρομοκρατίας από την πλευρά του Οργανισμού. Το Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών 49/60 (που εγκρίθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1994), με τίτλο *«Μέτρα για την εξάλειψη της Διεθνούς τρομοκρατίας»*, περιέχει μία διάταξη που περιγράφει την τρομοκρατία ως: *«Ποινικές πράξεις που προορίζονται ή υπολογίζονται να προκαλέσουν μια κατάσταση τρόμου στο γενικό κοινό, σε μια ομάδα ατόμων ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα, για πολιτικούς σκοπούς χωρίς αυτό να δικαιολογείται σε καμία περίπτωση, ανεξάρτητα από πολιτικές, φιλοσοφικές, ιδεολογικές, φυλετικές, εθνοτικές, θρησκευτικές θεωρήσεις ή οποιασδήποτε άλλη φύσεως που μπορεί να επικαλεστούν για να τις δικαιολογήσουν»*.

Η Απόφαση 1566/2004 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών δίνει έναν ακόμη ορισμό της τρομοκρατίας: *«εγκληματικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένου και σε βάρος αμάχων, που διαπράττονται με σκοπό την πρόκληση θανάτου ή σοβαρής βίας, σωματικού τραυματισμού ή λήψης ομήρων, που έχουν ως σκοπό να προκαλέσουν μια κατάσταση τρόμου στον γενικό κοινό ή σε ομάδα προσώπων ή συγκεκριμένων προσώπων, να εκφοβίσουν τον πληθυσμό ή να αναγκάσουν μία κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό να κάνει ή να απέχει από κάθε πράξη»*.

Μια επιτροπή του ΟΗΕ, στις 17 Μαρτίου 2005, χαρακτήρισε την τρομοκρατία ως: *«κάθε πράξη η οποία προτίθεται να προκαλέσει θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη σε αμάχους ή μη μαχητές, με σκοπό τον εκφοβισμό του πληθυσμού ή την επιβολή σε μία κυβέρνηση ή σε έναν διεθνή οργανισμό να κάνει ή να απέχει από κάθε ενέργεια »* (dema.az.gov).

Το 2018 μια από τις δημοφιλέστερες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης στον πλανήτη, το Facebook, επιχείρησε να καθορίσει τον όρο τρομοκρατία ως εξής: *«Κάθε μη κυβερνητική οργάνωση που προβαίνει σε προληπτικές πράξεις βίας κατά προσώπων ή περιουσιών για εκφοβισμό ενός άμαχου πληθυσμού, κυβέρνησης ή διεθνούς οργανισμού για την επίτευξη ενός πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού στόχου»*. Η προσπάθεια αυτή προκάλεσε τις αντιδράσεις του Ο.Η.Ε. Συγκεκριμένα, η ανεξάρτητη εμπειρογνώμονας του Οργανισμού για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας, Φιονουάλα Νι Αολάιν, ανέφερε ότι απέστειλε επιστολή στον Μαρκ Ζάκερμπεργκ, ιδρυτή και ιδιοκτήτη του Facebook, στον οποίο εξέφρασε μεταξύ άλλων την ανησυχία της για τις προσπάθειες του ιστοτόπου να αποτρέψει τους «τρομοκράτες» από τη χρησιμοποίηση της πλατφόρμας του (skai.gr).

Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι, παρά το γεγονός της διαχρονικότητας του φαινομένου της τρομοκρατίας και της προσπάθειας υιοθέτησης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού από τη διεθνή και ακαδημαϊκή κοινότητα, αυτό δεν κατέστη δυνατό έως σήμερα.

Η πλειοψηφία των ορισμών εστιάζουν είτε στην πολιτική διάσταση του φαινομένου, είτε στη νομική του αντιμετώπιση.

1.3 Η επίδραση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον

Η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 χαρακτηρίζεται ως ημερομηνία-ορόσημο για τις αλλαγές που επήλθαν στην παγκόσμια κοινωνική και πολιτική ζωή, καθώς και συνολικά στο διεθνές σύστημα. Η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου και στο Πεντάγωνο των Η.Π.Α., με τη χρήση αεροσκαφών της πολιτικής αεροπορίας, αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα γεγονός που συντάραξε τη διεθνή κοινότητα. Συνάμα, ποτέ ξανά στο παρελθόν, δεν υπήρξε τρομοκρατική ή άλλου είδους επίθεση στο «χαμηλό υπογάστριο» των Η.Π.Α. Η επίθεση αυτή, η ευθύνη της οποίας αποδόθηκε στη διεθνή τρομοκρατική οργάνωση Αλ Κάιντα, πυροδότησε μία σειρά εξελίξεων με αποκορύφωμα τη χρήση στρατιωτικής ισχύος ως απάντηση από πλευράς των Η.Π.Α. Με άλλα λόγια, για πρώτη φορά χρησιμοποιείται η στρατιωτική ισχύς για την αντιμετώπιση μίας μη συμβατικής απειλής. Επιπρόσθετα, έννοιες όπως ασύμμετρη απειλή, ασύμμετρος πόλεμος, νέες μορφές τρομοκρατίας, νέα ζητήματα ασφαλείας εμφανίζονται δυναμικά στο προσκήνιο.

Πριν την εκδήλωση της συγκεκριμένης επίθεσης, κυριαρχούσε η άποψη ότι οι Η.Π.Α. βρίσκονται σε απόσταση ασφαλείας από τις περιοχές εντάσεων της Μέσης Ανατολής και συνεπώς απολαμβάνουν ένα καθεστώς «ασυλίας». Μέχρι τότε, βασικό στοιχείο στη χάραξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπήρξε η αντίληψη περί προστασίας των Η.Π.Α., λόγω της γεωγραφικής τους θέσης και της ασφάλειας των δύο ωκεανών. Επίσης, οι μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. και κυρίως η C.I.A. απέτυχαν να συλλέξουν πληροφορίες που θα απέτρεπαν την επίθεση. Οι βάσεις πάνω στις οποίες λειτούργησαν οι μυστικές υπηρεσίες καθώς και οι θεωρίες που καθόρισαν την έως τότε εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. τέθηκαν υπό αμφισβήτηση και επαναπροσδιορίστηκαν. Ομοίως, κατέρρευσε η κυρίαρχη αντίληψη περί μη τρωτότητας των Η.Π.Α., ενώ παράλληλα το αίσθημα ανασφάλειας επεκτάθηκε σε ολόκληρο το δυτικό κόσμο. Παράλληλα, δημιουργήθηκε μία υπέρμετρη φοβία στους πολίτες για τη μετακίνησή τους με εναέρια μέσα, ως απόρροια των αεροπειρατειών της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η ισλαμική τρομοκρατία αναβαθμίστηκε και, επανήλθε στην επικαιρότητα με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο. *Η αναβάθμιση της τρομοκρατίας σε επιχειρησιακό, τακτικό και ιδεολογικό επίπεδο υπήρξε διεθνώς μη αντιληπτή έννοια για αρκετές δεκαετίες ή για όσο αυτό λάμβανε χώρα εντός εθνικών συνόρων των αιρετικών κρατών δεν κινητοποιούσε συλλογικά τις δυτικές*

ένοπλες δυνάμεις ή τους δυτικούς θεσμικούς οργανισμούς (Μπόση 2018, σελ. 45). Κατόπιν των ανωτέρω υπήρξε αναθεώρηση των μορφών και τακτικών της νέας τρομοκρατίας, ενώ υιοθετήθηκαν καινούριες και μη συμβατικές πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου.

Αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, με διάγγελμα του, ο Πρόεδρος Μπους κήρυξε το λεγόμενο «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας». Χαρακτήρισε ως διεθνή την απειλή της τρομοκρατίας, καλώντας σε παγκόσμια συστράτευση για την αντιμετώπισή της. Στο κάλεσμα αυτό ανταποκρίθηκε άμεσα το ΝΑΤΟ, ενεργοποιώντας για πρώτη φορά το άρθρο 5 που αναφέρεται στη συλλογική άμυνα. Επίσης, άμεση ήταν η στήριξη ευρωπαϊκών χωρών (Μ. Βρετανία, κ.α.), αλλά και της ηγεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε πολλά επίπεδα, υπήρξε αρχικά συνεργασία των Η.Π.Α. με κράτη όπως η Ρωσία, η Κίνα και το Ιράν. Επίσης, πολλά κράτη της Μέσης Ανατολής συνέβαλλαν στην προσπάθεια εξάρθρωσης της Αλ Κάιντα και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων που δρούσαν στην επικράτειά τους.

Στο πλαίσιο αυτό, οργανώθηκαν και υλοποιήθηκαν δύο στρατιωτικές πολεμικές επιχειρήσεις, το 2001 εναντίον του Αφγανιστάν και το 2003 εναντίον του Ιράκ. Το Αφγανιστάν θεωρείτο χώρος προέλευσης, εκπαίδευσης και υποστήριξης των τρομοκρατών της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ενώ το Ιράκ κατηγορήθηκε όχι μόνο ότι διατηρούσε σχέσεις με τρομοκρατικές ομάδες, αλλά και για την ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής. Οι δύο αυτοί πόλεμοι δεν έφεραν όμως τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, ο οποίος αποτελεί το μακροβιότερο πόλεμο στην ιστορία των Η.Π.Α., είχε τεράστιο οικονομικό κόστος και απώλειες χιλιάδων στρατιωτών. Επίσης, η αρχική αποτυχία εντοπισμού, αλλά και η μετέπειτα δολοφονία του ηγέτη της Αλ Κάιντα, Οσάμα Μπιν Λάντεν, γιγάντωσε τη φήμη του και προκάλεσε εισροή νέων μελών στην οργάνωση. Παράλληλα, επεκτάθηκε το δίκτυο στρατολόγησης και δράσης της ανωτέρω τρομοκρατικής οργάνωσης σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αυξήθηκε το μίσος των ακραίων μουσουλμάνων για το λεγόμενο δυτικό κόσμο και εξαπλώθηκε ο ισλαμικός φονταμενταλισμός σε ολόκληρη την οικουμένη. Αναφορικά με τον πόλεμο στο Ιράκ, οι ισχυρισμοί των Αμερικανών περί κατοχής όπλων μαζικής καταστροφής από την πλευρά του Σαντάμ Χουσεΐν αποδείχτηκαν αβάσιμοι και ψευδείς. Και στους δύο πολέμους, σε βάθος χρόνου, υπήρξε αποδοκιμασία τόσο από τα διεθνή Μ.Μ.Ε., όσο και από την αμερικανική κοινή γνώμη.

Συνοψίζοντας, η 11^η Σεπτεμβρίου δημιούργησε ένα παγκόσμιο κλίμα ανασφάλειας και ανέδειξε το έλλειμα αποτελεσματικών πολιτικών στην αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Επίσης, ανέδειξε την ελλιπή πληροφόρηση των

αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών και την αναθεώρηση της αντίληψης περί «ασφάλειας» των Η.Π.Α., λόγω της γεωγραφικής τους θέσης. Τέλος, κατέδειξε με emphaticό τρόπο ότι ο αγώνας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι διαρκής, προϋποθέτει στενή συνεργασία μεταξύ όλων των δημοκρατικών κρατών και απαιτεί συχνά την εφαρμογή μη συμβατικών πολιτικών.

1.4 Σύγχρονες τάσεις

Στην προηγούμενη ενότητα, αναφερθήκαμε στις εξελίξεις και τις μεταβολές που προκάλεσαν τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Το διεθνές σύστημα καλείτο να αντιμετωπίσει νέα ζητήματα ασφαλείας και νέες προκλήσεις στο χώρο της τρομοκρατίας. Επίσης, μία δεκαετία παλιότερα υπήρξε και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το οποίο προκάλεσε τεράστιες αλλαγές στη διεθνή κοινότητα. Με το πέρας αυτού και την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, το διεθνές σύστημα μετατράπηκε σε μονοπολικό όπου οι Η.Π.Α. διεκδίκησαν το ρόλο του *Παγκόσμιου Ηγεμόνα*. Παράλληλα με τις πολιτικές εξελίξεις, πραγματοποιούνται μεταβολές σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η πολιτική βία των προηγούμενων δεκαετιών, η οποία εκφράστηκε μέσω διαφόρων πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων, βρισκόταν σε στάδιο αποδυνάμωσης ή επιχειρησιακής εξασθένησης. Εντός αυτών των κινημάτων συντελούνταν διεργασίες και ζυμώσεις με στόχο την αναζήτηση νέας ιδεολογικής ταυτότητας. Σημαντικές είναι και οι αλλαγές στην οικονομία με την καθολική επικράτηση του καπιταλισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ριζική αλλαγή στο διεθνές γίνεσθαι που προκλήθηκε με την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, σε συνδυασμό με τα γεγονότα της 11 Σεπτεμβρίου και τις εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας, εμφάνισαν νέες τάσεις στο χώρο της τρομοκρατίας.

Ο Λοβέρδος, στο βιβλίο του με τίτλο «*Η Νέα Τρομοκρατία*», με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου, ορίζει σε πέντε τα είδη της τρομοκρατίας: α) *κρατική τρομοκρατία - πολιτική τρομοκρατία*, β) *τρομοκρατία κατά κράτους*, γ) *εισαγομένη τρομοκρατία*, δ) *οριζόντια τρομοκρατία* και ε) *νέα τρομοκρατία* (Λοβέρδος, 2001, σελ. 31-35).

Ο Τζένκινς ξεχωρίζει τρεις τύπους τρομοκρατίας: α) *επαναστατική*, η οποία αποτελεί την κοινή μορφή της τρομοκρατίας και στοχεύει στην κατάργηση ενός πολιτικού συστήματος και στην αντικατάστασή του με νέες δομές, β) *υποεπαναστατική*, η οποία αποτελεί τη λιγότερο γνωστή μορφή και δε στοχεύει στην πλήρη ανατροπή ενός υφιστάμενου καθεστώτος, αλλά στην τροποποίηση των κοινωνικοπολιτικών δομών και γ) *καθιέρωση*, σύμφωνα με την οποία ένα κράτος χρηματοδοτεί την τρομοκρατία για δικά

του οφέλη, για παράδειγμα εκτιμάται ότι η Ρωσία χρηματοδοτούσε τη διεθνή τρομοκρατία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου (Jenkins, ό.π.).

Οι νέες εκφάνσεις της τρομοκρατίας διαφέρουν σημαντικά από την «αυθεντικά πολιτική τρομοκρατία» των παλαιότερων δεκαετιών και διαχωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες: α) *ισλαμικός εξτρεμισμός*, β) *τρομοκρατία κατά παραγγελία*, γ) *τρομοκρατία του ενός θέματος*, δ) *νέο οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατική δραστηριότητα*, ε) *ηλεκτρονική τρομοκρατία* στ) *πυρηνική τρομοκρατία*, ζ) *χημική τρομοκρατία* και η) *βιολογική τρομοκρατία* (οι τελευταίες τρεις μορφές εντάσσονται στην κατηγορία της τρομοκρατίας με τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής) (Μπόση, ό.π, σελ. 44-64). Επίσης, στην εποχή μας, ανακύπτουν συνεχώς νέα ζητήματα ασφαλείας, όπως η σύνδεση των τρομοκρατικών απειλών με τη μετανάστευση. Η αθρόα μετανάστευση αποτελεί σημαντικό πρόβλημα τόσο για τη χώρα μας, όσο και για την υπόλοιπη Ευρώπη.

Ισλαμικός εξτρεμισμός

Ο ισλαμικός εξτρεμισμός είναι μία επαναστατική θεοκρατική ιδεολογία, η οποία αποσκοπεί στην παγκόσμια επιβολή ενός συστήματος που θα βασίζεται στην ακριβή μετάφραση και εφαρμογή του Κορανίου και της Σαρία. Η μετατροπή της θρησκείας σε πολιτική ιδεολογία, στο σύγχρονο κόσμο, άρχισε με την ίδρυση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας από τον Αιγύπτιο θεολόγο Χασάν Αλ-Μπάνα το 1928, ο οποίος οραματιζόταν την ίδρυση ενός θεοκρατικού κράτους, αντίστοιχο εκείνου που ίδρυσε ο Μωάμεθ στη Μεδίνα. Ο Αλ Μπάνα καλούσε τους Μουσουλμάνους να απορρίψουν τις δυτικές αξίες και να εφαρμόσουν πιστά τις αυθεντικές αρχές του Κορανίου (Χαραλαμπόπουλος, ό.π, σελ. 208). Εν συνεχεία, καθοριστική συμβολή στην ενίσχυση περί θεοκρατικής αντίληψης του κράτους, διαδραμάτισε η ανατροπή του Σάχη στο Ιράν το 1979, από τον Αγιατολάχ Χομεϊνί, ο οποίος εγκαθίδρυσε ένα καθεστώς βασιζόμενο στη θρησκεία. Τις τελευταίες δεκαετίες, ο ισλαμικός εξτρεμισμός, συνιστά την κυριότερη τρομοκρατική απειλή για την ευρωπαϊκή και διεθνή ασφάλεια. Εκφράζει διαχρονικά τη βίαιη αποδοκιμασία των φανατικών μουσουλμάνων στο δυτικό τρόπο σκέψης και κουλτούρας και, συνάμα, αποτελεί μία αιματηρή απάντηση στην αποικιοκρατία και σε όσα δεινά έχουν προκαλέσει οι δυτικές κυβερνήσεις στους λαούς της Μέσης Ανατολής. Στο όνομα του Αλλάχ έχουν πραγματοποιηθεί, σε ολόκληρο τον κόσμο, πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις.

Σύμφωνα με το Χαραλαμπόπουλο, ο ισλαμικός εξτρεμισμός διαρθρώνεται ως εξής (Χαραλαμπόπουλος, ό.π, σελ. 237-239):

α) Παραδοσιακός ισλαμικός εξτρεμισμός (π.χ. Χαμάς, Αδελφοί Μουσουλμάνοι).

Αναφέρεται σε οργανώσεις οι οποίες ξεκίνησαν αρχικά ως εξτρεμιστικές, αλλά στη συνέχεια έγιναν κομμάτι της κοινωνίας, έλαβαν μέρος σε εκλογικές αναμετρήσεις και στην περίπτωση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου, πέτυχαν την εκλογική νίκη.

β) Διεθνώς οργανωμένος ισλαμισμός (π.χ. Αλ Κάιντα).

Πρόκειται για μία οργάνωση που αναπτύσσει ένα παγκόσμιο δίκτυο δράσης, στην περίπτωση της Αλ Κάιντα υπό την καθοδήγηση του Οσάμα Μπιν Λάντεν, η οποία πραγματοποίησε χτυπήματα σε Μέση Ανατολή, Ασία, Αφρική, Ευρώπη και Η.Π.Α., με σημείο αναφοράς την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001.

γ) Ισλαμισμός της Αραβικής Άνοιξης (π.χ. ISIS).

Αποτελεί τον Ισλαμισμό που είναι απόρροια της Αραβικής Άνοιξης, με κύριο στόχο τη δημιουργία ενός Χαλιφάτου (Κράτος), χωρίς γεωγραφικά όρια, κάτω από τη σκέπη του οποίου θα μπει όλος ο μουσουλμανικός κόσμος. Καλεί σε συστράτευση τους απανταχού Μουσουλμάνους και το σουνιτικό στοιχείο διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο. Κύριος εκφραστής είναι ο ISIS, στο όνομα του οποίου έχουν πραγματοποιηθεί πολλές αιματηρές τρομοκρατικές επιθέσεις σε Ευρώπη και Μέση Ανατολή.

δ) Αυτοριζοσπαστικοποιημένος ισλαμισμός

Λόγω αισθήματος αποκλεισμού και εύρεση διεξόδου σε ισλαμικά δίκτυα (π.χ. επιθέσεις ευρωπαίων μουσουλμάνων πολιτών σε ευρωπαϊκά κράτη).

Μετανάστευση και τρομοκρατικές απειλές

Πρόκειται για απειλές που προκύπτουν από την είσοδο σε ένα κράτος ατόμων/μεταναστών, οι οποίοι θεωρούνται επικίνδυνοι για την εθνική ασφάλεια. Στη σύγχρονη εποχή, η μετανάστευση έχει αναδειχτεί σε μείζον ζήτημα διεθνούς ασφάλειας και συχνά ταυτίζεται με τρομοκρατικές επιθέσεις. Η άποψη αυτή οδήγησε τα κράτη στη λήψη μέτρων ασφαλείας και στην υιοθέτηση αντίστοιχων πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Η ταύτιση αυτή, ωστόσο, ενέχει στοιχεία προκατάληψης και είναι μάλλον αδόκιμη και για ένα θέμα τόσο σύνθετο και σοβαρό.

Ηλεκτρονική τρομοκρατία

Η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας και η αδιάλειπτη χρήση του διαδικτύου, έχουν αναγάγει το φαινόμενο της ηλεκτρονικής τρομοκρατίας σε τρέχον ζήτημα ασφαλείας σε παγκόσμιο επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η *κυβερνοτρομοκρατία*, η οποία αποσκοπεί είτε στην καταστροφή αρχειακών φακέλων, είτε στην κλοπή δεδομένων, πλήττοντας έτσι τα συστήματα ασφαλείας εταιρειών, τραπεζικών ιδρυμάτων, οργανισμών και κρατών. Η νέα αυτή μορφή τρομοκρατίας δε στοχεύει σε

ανθρώπινα θύματα, αλλά στη δημιουργία σύγχυσης και αναρχίας στο φορέα τον οποίο προσβάλλει. Αποτελεί ένα είδος ασύμμετρης απειλής λόγω της φύσης και του σκοπού της, δεν είναι αντιμετωπίσιμη με συμβατά μέσα και κρίνεται ως ιδιαίτερα επικίνδυνη για τη διεθνή ασφάλεια.

Τρομοκρατία κατά παραγγελία

Αναφέρεται κυρίως στην πρόσληψη μισθοφόρων εξτρεμιστών προκειμένου να διαπράξουν μία τρομοκρατική ενέργεια (π.χ. βομβιστική επίθεση, δολοφονία κλπ).

Τρομοκρατία του ενός θέματος

Αφορά τρομοκρατικές ενέργειες που διαπράττονται από άτομα ή οργανώσεις, ως αντίδραση σε κυβερνητικές πράξεις ή παραλείψεις.

Νέο οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία

Η προσπάθεια να χαρακτηριστούν ως τρομοκρατικές ενέργειες, γενόμενες εγκληματικές πράξεις (π.χ. δολοφονίες πολιτικών) που άπτονται του κοινού ποινικού δικαίου και σε καμία περίπτωση δεν έχουν τον πολιτικό/ιδεολογικό χαρακτήρα μίας τρομοκρατικής πράξης.

Πυρηνική τρομοκρατία

Αναφέρεται στην πιθανότητα χρήσης πυρηνικών όπλων σε τρομοκρατικές ενέργειες. Μία τέτοια ενέργεια θα ξεπερνούσε την πολιτική/ακροαριστερή ιδεολογία της τρομοκρατικής πράξης.

Χημική τρομοκρατία

Αφορά τη χρήση χημικών ουσιών και υλικών σε τρομοκρατικές ενέργειες με σκοπό την πρόκληση μαζικών θανάτων. Αυτή η μορφή τρομοκρατίας δε βρίσκει ιδεολογική ανταπόκριση σε ακροαριστερές οργανώσεις. Έχουν υπάρξει τέτοιες επιθέσεις στο παρελθόν από ακροδεξιές και παραθρησκευτικές οργανώσεις.

Βιολογική τρομοκρατία

Πρόκειται για τρομοκρατικές πράξεις, χωρίς πολιτική ιδεολογία, με τη χρήση βιολογικών όπλων (π.χ. θανατηφόρος εργαστηριακός ιός).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

2.1 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου στην Ελλάδα

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η τρομοκρατία, έτσι όπως νοείται στο σύνολο του δυτικού κόσμου, διαμορφώνεται τη δεκαετία του 1960. Το 1974 έχουμε την εμφάνιση των πρώτων τρομοκρατικών οργανώσεων που έδρασαν στην ελληνική επικράτεια. Η εμφάνιση της εγχώριας τρομοκρατίας πραγματοποιήθηκε με καθυστέρηση σε σχέση με την εξέλιξη του φαινομένου σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη, λόγω της στρατιωτικής δικτατορίας που επιβλήθηκε στη χώρα μας (1967-1974) και εντάσσεται στο τρίτο κύμα του Rappoport. Ο χάρτης της ελληνικής τρομοκρατίας διαμορφώνεται με την εμφάνιση και δράση των οργανώσεων *17 Νοέμβρη* και *E.A.A.* Με την εξάρθρωση και τη σύλληψη των μελών της *17N*, το 2002, κλείνει ο κύκλος της λεγόμενης «παλαιάς» εγχώριας τρομοκρατίας. Από το 2003, με την εμφάνιση της οργάνωσης *Επαναστατικός Αγώνας* ανοίγει ένας νέος κύκλος τρομοκρατίας στη χώρα μας. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να αποτυπώσουμε τις σημαντικότερες διαφορές μεταξύ των δύο αυτών εγχώριων κύκλων τρομοκρατίας.

Η «παλαιά» ελληνική τρομοκρατία και συγκεκριμένα η μακροχρόνια δράση της *17N* έως και την εξάρθρωσή της, αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ο τρόπος με τον οποίο έδρασαν οι οργανώσεις αυτές και «αυτοπαρουσιάστηκαν» μέσω των προκηρύξεων, προσομοιάζει σε αντίστοιχες «ακροαριστερές» οργανώσεις της εποχής που δραστηριοποιήθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο. Ερωτηματικά προκαλεί το γεγονός ότι καμία από τις προαναφερόμενες εγχώριες οργανώσεις δεν εμφανίστηκε κατά την περίοδο της δικτατορίας. Για την εμφάνιση και δράση της «παλαιάς» ελληνικής τρομοκρατίας, αναφέρονται ενδεικτικά τα ακόλουθα:

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που οδήγησαν στην άνοδο της «παλαιάς» τρομοκρατίας ήταν η ευρεία αίσθηση απογοήτευσης από τα δημοκρατικά διαπιστευτήρια του νέου συντηρητικού καθεστώτος με επικεφαλής τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, η οποία επικρατούσε στον κύκλο των ριζοσπαστικών φοιτητών. Ως εκ τούτου, ορισμένοι μαρξιστές ακτιβιστές έφυγαν από το εξωκοινοβουλευτικό πλαίσιο ακραίων αριστερών ομάδων, προκειμένου να δημιουργήσουν μικρές τρομοκρατικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένου των *17N* και *E.A.A.* Αυτές οι τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως προκύπτει από τις αφηγήσεις των πρώην μελών και ηγετών τους, όχι μόνο πίστευαν ότι η Μεταπολίτευση αποτελεί ένα ψεύτικο και κατασκευασμένο δημοκρατικό καθεστώς, το οποίο προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τους φτωχούς και τους

αδύναμους, αλλά ταυτόχρονα επιχειρεί να καταστείλει τη διαφωνία τους. Συνεπώς, θεωρούσαν απόλυτα δικαιολογημένη την προσφυγή στη βίαιη αντίσταση. Η Μεταπολίτευση χαρακτηρίστηκε από τη *17N* ως «*η χούντα με άλλο όνομα*», η οποία αποτελείται από μια διεφθαρμένη κλίκα πολιτικών και πλουτοκρατών. Με αυτόν τον συλλογισμό, παίρνοντας τα όπλα, εκτιμούσαν ότι υπερασπίζονται τη ζωή από εκείνους που την κακοποιούν (Bull, 2014).

Την ίδια άποψη δείχνει να συμμερίζεται και η Λαμπροπούλου, η οποία υπογραμμίζει ότι οι οργανώσεις αυτές και κυρίως η 17 Νοέμβρη, προσπάθησαν με τη χρήση βίας να αλλάξουν την επικρατούσα κοινωνική κατάσταση, όπως εξάλλου και υποστήριζαν. Διατείνονταν ότι αυτό αποτελούσε ηθική υποχρέωση και οι τρομοκρατικές πράξεις θα αφύπνιζαν εν καιρώ το σύνολο της κοινωνίας, προκειμένου να αγωνιστεί για την ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης. Σε αυτό το πλαίσιο, απώτερος σκοπός αυτών των οργανώσεων ήταν να κερδίσουν τη συμπάθεια και αποδοχή των πράξεων τους από το λαό (Liberal.gr).

Η ιδεολογία των οργανώσεων αυτών βασίζεται στη θεωρία του μαρξισμού /λενινισμού, η οποία συνυπάρχει με ισχυρές δόσεις πατριωτισμού, ανάλογα με την περίπτωση και τον στόχο. Ύστερα από κάθε χτύπημα, ακολουθεί η δημοσίευση προκήρυξης, όπου εξηγείται η πράξη και η επιλογή του στόχου. Αναφορικά με την τακτική επιλογής του στόχου, αυτή παρομοιάζει με αυτή του Μοναχέμ Μπέγκιν και της οργάνωσης Λικούντ, η οποία επέλεγε για στόχο έναν οποιοδήποτε άτομο από μία ομάδα, στέλνοντας με αυτόν τον τρόπο μήνυμα στην υπόλοιπη ομάδα (Μπόση, ό.π, σελ. 166-167).

Επίσης, η Λαμπροπούλου σημειώνει: «*οι προκηρύξεις ήταν πολιτικά επεξεργασμένες, ελληνοκεντρικές και συστατικό στοιχείο των επιθέσεων τους, ενώ υπήρχε επιλεκτικότητα του στόχου*». Όσον αφορά τη σύνθεση των οργανώσεων αυτών, συμπληρώνει ότι ήταν σχετικά μικρές με σχεδόν σταθερό αριθμό μελών, τα οποία γνωρίζονταν μεταξύ τους (Liberal.gr).

Η δράση της *17N*, της πιο γνωστής ελληνικής τρομοκρατικής οργάνωσης, περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, δολοφονίες (πολιτικών, στρατιωτικών, διπλωματών, αστυνομικών κ.α.), βομβιστικές επιθέσεις, αρπαγές οπλισμού και πλήθος ληστειών. Πολλοί από τους στόχους της οργάνωσης συνδέονταν με τη δικτατορία, αλλά και τις Η.Π.Α. Η υιοθέτηση του ονόματος *17 Νοέμβρη* είχε συμβολικό χαρακτήρα και η ιδεολογία αυτής έντονο αντιαμερικανισμό. Μέχρι το 2002 και την εξάρθρωση της οργάνωσης «φάντασμα», όπως αποκαλείται ακόμη και σήμερα, σημεία έντονου

προβληματισμού και συζητήσεων αποτέλεσαν η μακροχρόνια δράση της, η χρηματοδότηση αυτής και ο τρόπος στρατολόγησης των μελών της. Αναφορικά με τη δράση και των μη εντοπισμό των μελών της από τις διωκτικές αρχές για δύο και πλέον δεκαετίες, γεννιούνται πλήθος ερωτημάτων, καθόσον ήταν γνωστή η ιδεολογική προέλευση της οργάνωσης από ένα συγκεκριμένο χώρο, ενώ οι αρχές είχαν πολύ καλή γνώση του ιδεολογικού αυτού χώρου. Παράλληλα, η συνδρομή και παροχή βοήθειας ξένων μυστικών υπηρεσιών στην έρευνα των ελληνικών αρχών, μεγαλώνει το πλήθος των ερωτημάτων για την αναποτελεσματικότητα των διωκτικών αρχών (Μπόση, ό.π, σελ. 167-168). Καθ' όλη τη διάρκεια δράσης της οργάνωσης, αναζωπυρωνόταν, κατά καιρούς, οι συζητήσεις αναφορικά με την ιδεολογική ταυτότητα τόσο του αρχηγού, όσο και της ίδιας της οργάνωσης. Γύρω από την *I7N*, αναπτύχθηκε ένας μύθος και πολλές θεωρίες συνωμοσίας που την ακολουθούν ακόμα και σήμερα. Μετά την εξάρθρωση της οργάνωσης το 2002, δόθηκαν αρκετές απαντήσεις σχετικά με την ιδεολογική προέλευση, τον τρόπο δράσης, στρατολόγησης και χρηματοδότησης του επαναστατικού ταμείου. Ορισμένα όμως ερωτήματα εξακολουθούν να υφίστανται.

Κατά τη διάρκεια δράσης των οργανώσεων της «παλαιάς» τρομοκρατίας, πολλές ελληνικές κυβερνήσεις επιχείρησαν να ελαχιστοποιήσουν την πληροφόρηση του κοινού από τους τρομοκράτες, καθόσον επικρατούσε η άποψη ότι η τρομοκρατία απαιτεί σκληρή γραμμή και αποκοπή από τα δίκτυα ενημέρωσης. Στο πλαίσιο αυτό, θεσπίστηκε αυστηρή νομοθεσία, ασκήθηκαν διώξεις σε ιδιωτικά Μ.Μ.Ε, υπήρξε αυστηρός έλεγχος των ειδήσεων στα κρατικά Μ.Μ.Ε. και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξε απόκρυψη και ειδήσεων. Επίσης, παρατηρήθηκαν διάφορα ιδιόμορφα φαινόμενα μεταξύ του Τύπου, του κράτους και των οργανώσεων αυτών, όπως για παράδειγμα: α) υπήρξε διάλογος μεταξύ πολιτών ή πολιτικών κομμάτων με τις οργανώσεις αυτές, β) η επιδοκιμασία των τρομοκρατικών προκηρύξεων από τον Τύπο, γ) Αναπτύχθηκε διάλογος μεταξύ δημοσιογράφων και της *I7N* και δ) οι αντιλήψεις εκπροσώπων του κράτους για τα μέλη των οργανώσεων αυτών που δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς (Μπόση 1996, σελ. 139-140).

Από το 2003 και με την εμφάνιση της οργάνωσης *Επαναστατικός Αγώνας*, παρατηρείται το νέο κύμα της εγχώριας τρομοκρατίας. Σε αυτό το κύμα συμπεριλαμβάνονται και οργανώσεις του λεγόμενου αντάρτικου πόλης (*Σέχτα Επαναστατών*, *Σ.Π.Φ.* κ.α.). Βασικό χαρακτηριστικό των περισσότερων οργανώσεων του κύματος της νεοτρομοκρατίας αποτελεί η ακροαριστερή ιδεολογία, με έντονα στοιχεία κατά της παγκοσμιοποίησης και του ιμπεριαλισμού. Πολλές από τις οργανώσεις, οι οποίες εμφανίστηκαν μετά το 2008, χαρακτηρίζονται για την αναρχική, ακόμη και μηδενιστική

θεώρησή τους. Για το λόγο αυτό ορισμένοι μελετητές χωρίζουν τη νεοτρομοκρατία σε δύο κατηγορίες: α) κλασική αναρχική τρομοκρατία και β) μηδενιστική τρομοκρατία. Τα χτυπήματά τους περιλαμβάνουν κυρίως στόχους αστυνομικού, δικαστικού, πολιτικού και οικονομικού ενδιαφέροντος, ενώ χρησιμοποιούν για των ως άνω σκοπό εκρηκτικούς μηχανισμούς και πυροβόλα όπλα.

Σε αντίθεση με τις οργανώσεις της «παλαιάς» τρομοκρατίας, σύμφωνα με τη Λαμπροπούλου, η νέα γενιά της εγχώριας τρομοκρατίας δεν έχει ως τακτικό στόχο να κερδίσει την συμπάθεια της κοινής γνώμης. Θεωρούν μάλλον τις προκηρύξεις περιττές, ακόμη και εξαναγκαστικές και προβαίνουν στην έκδοσή τους ακόμη και σε επόμενη ή μεθεπόμενη επίθεση. Οι οργανώσεις αυτές ενδιαφέρονται για τη δημοσιότητα των επιθέσεων τους, αλλά κατά τη γνώμη τους αυτό εκπληρώνεται με τις πράξεις τους. Επίσης, σημειώνει ότι τα κείμενα των νεοτρομοκρατών στερούνται ιδεολογικοπολιτικής δύναμης και περιέχουν μηδενιστικές απόψεις (Liberal.gr).

Στο ίδιο μήκος κινείται και η άποψη της Μπόση, η οποία σε συνέντευξή της αναφέρει ότι οι οργανώσεις αυτές στερούνται ιδεολογικών στεγανών και δεν υιοθετούν τα ιδεολογικά μανιφέστα παλαιότερων οργανώσεων. Συμπληρώνει ότι οι στόχοι των οργανώσεων αυτών ποικίλουν ανάλογα με το τι θεωρούν ως απειλή, ενώ τα τελευταία χρόνια η αστυνομία αποτελεί το μεγαλύτερο εχθρό τους. Αναφορικά με τη δομή τους, υπογραμμίζει ότι αποτελούνται από νέες, ευέλικτες και δύσκολες στον εντοπισμό δομές. Τέλος, σημειώνει ότι η σύνθεση των ομάδων αυτών περιλαμβάνει άτομα από διάφορα κοινωνικά στρώματα, αλλά και συνεργασίες με άλλους χώρους όπως με το κοινό ποινικό έγκλημα (Liberal.gr).

Το 2018, η Europol, σε έκθεσή της, αναφέρει ότι σε κράτη-μέλη όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία κυριαρχεί το φαινόμενο της ακροαριστερής τρομοκρατίας ενώ την Ισπανία απασχόλησαν και συμβάντα ισλαμικής τρομοκρατίας. Επιπρόσθετα, για τη χώρα μας αναφέρει ότι οι εγχώριες τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν ενισχυμένες επιχειρησιακές δυνατότητες, καθώς έχουν πρόσβαση σε στρατιωτικά όπλα (vimapress.gr).

Σε έκθεση της GLOBSEC το 2019, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «From Criminals To Terrorists And Back», αποτυπώνεται ότι τα τελευταία πέντε χρόνια, η Ελλάδα είναι σταθερά μία από τις χώρες της Ε.Ε. με τις περισσότερες συλλήψεις για θέματα τρομοκρατίας και επιθέσεων μεγάλης κλίμακας. Όμως, παρά τον μεγάλο αριθμό συλλήψεων, η τρομοκρατία στην Ελλάδα εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο απ' ότι σε χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, γιατί στη χώρα μας εμπλέκονται κυρίως

αναρχικές/μηδενιστικές ομάδες. Τέλος, ένα ακόμη αποτέλεσμα της έρευνας που διενήργησε η GLOBSEC, είναι ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα είναι οικογενειακή υπόθεση, καθώς υπάρχουν συλληφθέντες με συγγενικές σχέσεις ή στενές προσωπικές σχέσεις. (naftemporiki.gr).

2.2 Εθνική νομοθεσία από το 1976 έως σήμερα

Στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας πηγάζει από τη σταδιακή ψήφιση των ακόλουθων νομοθεσιών: 774/1978, 1916/1990, 2928/2001, 3251/2004, 4619/2019 και 4637/2019. Επίσης, στο πλαίσιο αντιμετώπισης του φαινομένου, η χώρα μας υιοθετεί την ευρωπαϊκή νομοθεσία, κυρώνει διεθνείς συμβάσεις και υπογράφει διμερείς συμφωνίες. Σήμερα, βασικό ποινικό εργαλείο της εγχώριας νομοθεσίας αποτελεί το άρθρο 187^A του Π.Κ.

Αρχικά, η ελληνική πολιτεία αντιμετώπισε το φαινόμενο της τρομοκρατίας με την κύρωση διεθνών συμβάσεων. Καθώς όμως η τρομοκρατία απέκτησε εθνικό χαρακτήρα και μετατράπηκε σε εσωτερικό πρόβλημα, οι ελληνικές κυβερνήσεις κατέφυγαν στην κατάρτιση και ψήφιση ειδικών νόμων, καθόσον θεωρούσαν ότι η τρομοκρατία αποτελούσε ειδικό έγκλημα και το Ποινικό Δίκαιο δε διέθετε την αρμοδιότητα ή ακόμη και την πληρότητα να το αντιμετωπίσει. Σημειώνεται ότι πριν από την ψήφιση των ανωτέρω νομοθετημάτων, το 1976 ψηφίστηκε ο ν.480/1976 για την προστασία των αερομεταφορών. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι με τον ν.4557/2018, λειτουργεί η Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, η οποία μεταξύ άλλων αποτελεί την εθνική μονάδα που ασχολείται με την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

N. 774/1978

Υπό τις ως άνω θεωρήσεις, το 1978, εισήχθη προς ψήφιση στο ελληνικό κοινοβούλιο ο ν.774/78 «Περί καταστολής της τρομοκρατίας». Στο κείμενο του νέου νόμου δεν υπήρχε ορισμός της τρομοκρατίας και του τρομοκρατικού εγκλήματος, αλλά αναφέρονται για πρώτη φορά έννοιες όπως «ο καταρτίζων τρομοκρατική ομάδα ή μετέχων αυτής». Ο εισηγητής της κυβέρνησης σημείωσε αφενός την έλλειψη θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και αφετέρου την αδυναμία του υφισταμένου νομικού πλαισίου να ανταποκριθεί στις νέες καταστάσεις που είχαν διαμορφωθεί. Η αντιπολίτευση από την πλευρά της τόνισε την έλλειψη σαφή προσδιορισμού και αναφοράς στην

έννοια της τρομοκρατίας και χαρακτήρισε το νέο νόμο ως «*κλασική περίπτωση αστυνομικού κράτους*». Ο νόμος «Περί καταστολής της τρομοκρατίας», παρά την αποχώρηση των κομμάτων της αντιπολίτευσης, ψηφίστηκε από την κυβερνητική πλειοψηφία ως «*Ειδικός Ποινικός Νόμος*» (Πρακτικά Βουλής, σελ. 2401,2405).

Ο Λοβέρδος αναφέρει ότι η θέσπιση του πρώτου νόμου κατά της τρομοκρατίας δε στόχευε στην αντιμετώπιση του νέου αυτού φαινομένου που εκδηλωνόταν με ένταση στην ελληνική επικράτεια, αλλά πηγάζει από το αίτημα για θεσμοθέτηση ενός ειδικού αντιτρομοκρατικού νόμου, προκειμένου η ελληνική νομοθεσία να ευθυγραμμιστεί με το υφιστάμενο ευρωπαϊκό και διεθνές νομικό πλαίσιο (Λοβέρδος, 1987).

Η πολιτική χροιά που δόθηκε στο ν.774/1978 αποτελεί απόρροια των πολιτικών διαξιφισμών και της επικρατούσας έντασης που χαρακτήριζε την εποχή εκείνη. Εξάλλου, νωπές ήταν ακόμη οι μνήμες στον ελληνικό λαό, από τις πολιτικές διώξεις που ασκήθηκαν από τη δικτατορία σε πολίτες λόγω αντίθετων κοινωνικών φρονημάτων και απόψεων. Ο συγκεκριμένος νόμος αν και δε διέφερε ουσιαστικά από αντίστοιχους ευρωπαϊκούς της εποχής: εντούτοις, η αντιπολίτευση τον χαρακτήρισε «*ηθικά, πολιτικά και νομικά απαράδεκτο, καθόσον έδινε τη δυνατότητα εφαρμογής του κατά αντιφρονούντων*» (Πρακτικά Βουλής, σελ. 2776). Ο ν.774/1978 ίσχυσε έως το 1983 όταν και καταργήθηκε με το ν.1366/1983, χωρίς να αντικατασταθεί από κάποιον επόμενο.

N. 1916/1990

Μετά την εκλογική αναμέτρηση του 1990 και την ανάληψη της εξουσίας από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, εισήχθη προς ψήφιση στη Βουλή ο ν.1916/1990, ο οποίος αφορούσε την απαγόρευση δημοσίευσης προκηρύξεων τρομοκρατών και τρομοκρατικών οργανώσεων. Αξίζει στο σημείο αυτό να δοθεί μία συνοπτική περιγραφή της διαμορφωθείσας κατάστασης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Αρχικά, τη δεκαετία που προηγήθηκε υπήρξε μία σχετική συνεννόηση των κοινοβουλευτικών κομμάτων και η αποδοχή του υπαρκτού προβλήματος της τρομοκρατίας στην ελληνική επικράτεια, καθώς και η ανάγκη για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Σε διεθνές επίπεδο, επεκτείνεται η συνεργασία μεταξύ των κρατών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Πέρα από την υιοθέτηση και ψήφιση διεθνών συμβάσεων από πολλά κράτη, έχουμε πλέον και τη διακρατική συνεργασία των δικαστικών αρχών σε θέματα που άπτονται της τρομοκρατίας (Συμφωνίες TREVI).

Επιπρόσθετα, η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα ενεργή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας. Οι εντάσεις στη σχέσεις Ισραήλ και Τυνησίας, καθώς και οι συνεχείς εντάσεις στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, μεταφέρθηκαν και σε

ευρωπαϊκό επίπεδο. Στην Ελλάδα, την 02-04-1986 σημειώθηκε βομβιστική επίθεση στην πτήση 840 της εταιρίας «TWA», από Λος Άντζελες για Κάιρο με ενδιάμεσο προορισμό μεταξύ άλλων την Αθήνα. Η έκρηξη της βόμβας πραγματοποιήθηκε 20 λεπτά πριν την προσγείωση του αεροπλάνου στην Αθήνα και είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τεσσάρων Αμερικανών επιβατών. Η ανάληψη έγινε από την οργάνωση *Αραβικοί Επαναστατικοί Πυρρήνες*.

Δύο χρόνια αργότερα, υπήρξε η επίθεση εντός του κρουαζιερόπλοιου «City of Poros», το οποίο εκτελούσε ημερήσιες κρουαζιέρες σε Ύδρα, Αίγινα και Πόρο, με αποτέλεσμα το θάνατο επτά επιβατών, του Έλληνα υποπλοίαρχου και του δράστη της επίθεσης. Την ίδια ημέρα (11-07-2018), είχαμε και την ανατίναξη ενός αυτοκινήτου στο Τροκαντερό στο Παλαιό Φάληρο, η οποία δημιούργησε πολλά ερωτήματα σχετικά με την ταυτότητα των δραστών της τρομοκρατικής επίθεσης (Καθημερινή, 18-07-1988).

Επιπρόσθετα, η έκρηξη βόμβας στην Πάτρα, την 19-04-1991, η οποία προκάλεσε τον θάνατο 7 ανθρώπων, είχε πολιτικές παρενέργειες με κύριο ζήτημα προβληματισμού την παραμονή των Παλαιστινίων στη χώρα μας. Στη συνέχεια, ακολούθησε η απέλαση ορισμένων εξ' αυτών, με την υπόνοια συμμετοχής σε τρομοκρατικές πράξεις, προκαλώντας ακόμη μεγαλύτερο διχασμό στην κοινωνία και τον πολιτικό κόσμο (Το βήμα, 12-05-1991).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ξεκίνησε στη Βουλή η συζήτηση του ν.1916/1990. Οι εισηγητές του κυβερνώντος κόμματος υποστήριξαν μεταξύ άλλων ότι «με τον προτεινόμενο νόμο επιχειρείται στην ουσία μία ελάχιστη παρέμβαση της Πολιτείας στην αποτροπή της εγκληματικής δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων» (Πρακτικά της Βουλής, 1990, σελ. 513). Ο εν λόγω νόμος χαρακτηρίστηκε ως αντισυνταγματικός από την πλειοψηφία των συνταγματολόγων, καθόσον σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 του Συντάγματος «Ο Τύπος είναι ελεύθερος. Απαγορεύεται η λογοκρισία και κάθε προληπτικό μέτρο» (Το Σύνταγμα της Ελλάδος). Η συζήτηση περί αντισυνταγματικότητας του νομοσχεδίου προκάλεσε έντονες και εκτενείς συζητήσεις στον ελληνικό τύπο, όπου κυριαρχούσαν οι τοποθετήσεις των Ελλήνων Καθηγητών του Συνταγματικού Δικαίου. Έντονες ήταν και οι πολιτικές αντιδράσεις, με την αντιπολίτευση να τον καταψηφίζει, εκφράζοντας τους προβληματισμούς της για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μέσω αναποτελεσματικών μέτρων, ενώ τα κόμματα της αντιπολίτευσης υπογράμμιζαν την ανάγκη οριοθέτησης και αξιολόγησης του φαινομένου.

Ο ν.1916/1990 δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθόσον η εγχώρια τρομοκρατία δεν περιόρισε τη δράση της. Επίσης, επιβεβαίωσε ότι οι τρομοκρατικές

ομάδες προσβλέπουν στην κάλυψη της δράσης και ιδεολογικής τους σκέψης από τον Τύπο. Αντίθετα, οι Η.Π.Α. χαιρέτησαν το συγκεκριμένο νόμο, μέσω φιλικών Μ.Μ.Ε (New York Times, 21-01-1990). Αξίζει να αναφερθεί, ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, την Ελλάδα κυβερνούσε μία συντηρητική παράταξη, φιλική προς τις Η.Π.Α. και όχι η σοσιαλιστική κυβέρνηση της προηγούμενης δεκαετίας που χαρακτηρίζονταν από έντονη αντιαμερικανική ρητορεία. Αυτή η ελληνική μεταστροφή απέναντι στις Η.Π.Α., την οποία ακολούθησαν και οι μετέπειτα κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, οδήγησε και σε αλλαγή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής προς τη χώρα μας. Τέλος, ο ν.1916/1990 είχε την ίδια τύχη με τον προηγούμενου αντιτρομοκρατικό νόμο, αφού την 28-12-1993 καταργήθηκε από την κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου, με το ν. 2172/1993, χωρίς να αντικατασταθεί άμεσα από κάποιον επόμενο.

Την 04-09-1990, εισήχθη προς ψήφιση στο Κοινοβούλιο το νομοσχέδιο: *«Περί απονομής συντάξεως και παροχής βοήθειας σε θύματα τρομοκρατίας, τροποποιήσεως διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλων διατάξεων»*, το οποίο ψηφίστηκε και από την αντιπολίτευση. Στην υπόλοιπη Ευρώπη, η αποκατάσταση των θυμάτων της τρομοκρατίας μέσω συντάξεων και παροχή βοήθειας, είχε διευθετηθεί προ πολλού. Ενώ στην Ελλάδα το φαινόμενο της τρομοκρατίας είχε ενταθεί και τα θύματα αυτής είχαν αυξηθεί, η ελληνική πολιτεία όφειλε πλέον να συμβαδίσει με τα λοιπά ευρωπαϊκά κράτη.

N. 2928/2001

Το 2001 και ενώ το τρομοκρατικό φαινόμενο στην ελληνική επικράτεια είχε εξασθενήσει, κατατέθηκε προς ψήφιση ο ν.2928/2001. Οι πιέσεις προς την ελληνική πλευρά για αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου αντιμετώπισης της τρομοκρατίας προκειμένου αυτό να συμβαδίζει με την ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία και εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004, οδήγησαν στην ψήφιση του τρίτου κατά σειρά αντιτρομοκρατικού νόμου.

Ο ν. 2928/2001, ο οποίος μεταξύ άλλων έφερε τον τίτλο *«.....για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων»* αφορούσε κυρίως την οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, ενώ δημιουργούσε πρόσφορο έδαφος για μελλοντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις στο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Ο προαναφερόμενος νόμος αντικατέστησε το παλαιό άρθρο 187 του Π.Κ. (*Σύσταση και Συμμορία*), το οποίο πλέον φέρει τον τίτλο *«Εγκληματική Οργάνωση»*. Η κυβέρνηση υπεραμύνθηκε του νομοσχεδίου, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα νοσηρό φαινόμενο, το οποίο πλήττει τα ανθρώπινα αγαθά και αξίες. Η αντιπολίτευση αντέδρασε στην ψήφιση του εν λόγω νομοσχεδίου, καθόσον

θεωρήθηκε ότι δε συνέβαλλε στην κάθετη αντιμετώπιση της τρομοκρατικής οργάνωσης, αλλά απευθυνόταν κυρίως στο οργανωμένο έγκλημα. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης εξέφρασαν την άποψη ότι το εν λόγω νομοσχέδιο δύναται να μετατρέψει το σύνολο του πληθυσμού σε εν δυνάμει υπόπτους, καθώς επίσης εγκυμονούσε ο κίνδυνος να ποινικοποιηθούν συμπεριφορές που έχουν μόνο πολιτικό χαρακτήρα και ουδεμία σχέση με συμμετοχή ή συμπαράσταση σε οργανώσεις τέτοιου τύπου (Βουλή των Ελλήνων, Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης).

Τέλος, ο ν. 2928/2001 αποτέλεσε το πρώτο νομοσχέδιο κατά της τρομοκρατίας που ψηφίστηκε από μία μη συντηρητική κυβέρνηση, κάτω από τις διεθνείς πιέσεις για εντατικοποίηση των πολιτικών ενάντια στην τρομοκρατία. Ο νόμος αυτός εφαρμόστηκε στις δίκες των τρομοκρατικών οργανώσεων *17N* και *E.L.A.*, που ακολούθησαν μετά την εξάρθρωσή τους. Συνάμα, αποτέλεσε τη βάση για μελλοντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις που στόχευαν απευθείας στην αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας.

Αναφορικά με τις δίκες των ανωτέρω τρομοκρατικών οργανώσεων, το Υπουργείο Δικαιοσύνης το 2002, θέσπισε νέα διάταξη η οποία απαγόρευε τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση αυτών. Τα δύο μεγάλα κόμματα συμφώνησαν για την εν λόγω διάταξη, ενώ διαφωνίες εκφράστηκαν από τα μικρότερα.

N.3251/2004

Ο ν. 3521/2004 «*Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις*» τέθηκε σε ισχύ την 09-07-2004 και αποτέλεσε μία από τις πρώτες νομοθετικές παρεμβάσεις της νεοεκλεγείσας κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας. Είχαν προηγηθεί τα τραγικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, καθώς και οι αιματηρές τρομοκρατικές επιθέσεις σε Λονδίνο και Μαδρίτη. Ειδικά μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης και τις αυστηρές πιέσεις των Η.Π.Α., η διεθνής τάξη είχε πάρει την απόφαση για αυστηροποίηση της αστυνομικής και ποινικής καταστολής. Επίσης, υπήρξε η διεθνής τάση για τη θέσπιση «*ειδικών ανακριτικών μεθόδων*» σε προανακριτικό στάδιο, σε υπόπτους τρομοκρατικών πράξεων, ούτε καν σε κατηγορούμενους.

Ο νόμος αυτός αποτελεί ουσιαστικά εφαρμογή της Απόφασης Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ε.Ε. του 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Το νέο 187^A άρθρο του Π.Κ. «*Τρομοκρατικές Πράξεις*», εισάγει αυτοτελή ρύθμιση για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και για πρώτη φορά εισάγεται η έννοια της «*ατομικής τρομοκρατικής πράξης*», δηλαδή η μεμονωμένη τρομοκρατική δράση ενός προσώπου. Ο εν λόγω νόμος αποτελεί τομή στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

καθόσον: α) ορίζονται οι τρομοκρατικές πράξεις, β) θεσμοθετείται η ποινική αντιμετώπιση μίας νέας έννοιας, του ατομικού τρομοκράτη (δεν απαιτείται ως προϋπόθεση η ύπαρξη ή η συγκρότηση, ένταξη κλπ σε τρομοκρατική ομάδα 3 τουλάχιστον ατόμων), γ) επεκτείνεται ο χρόνος παραγραφής των τρομοκρατικών αδικημάτων κατά 10 χρόνια, δ) διώκεται και ο ύποπτος τέλεσης τρομοκρατικής πράξης και ε) τιμωρούνται με βαρύτερες ποινές οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για την τέλεση τρομοκρατικών αδικημάτων.

Στην παράγραφο 1, ποινικοποιούνται ως τρομοκρατικές πράξεις μία σειρά από εγκλήματα του Ειδικού Μέρους του Π.Κ., εφόσον αυτά *«τελούνται με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατόν να βλάψουν σοβαρά μία χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσουν σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσουν παρανόμως δημόσια αρχή ή έναν διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απέχει από αυτήν ή να βλάψουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού»* (στοιχείο κβ'). Η παράγραφος 2 εξαιρεί ρητά από την έννοια του τρομοκρατικού εγκλήματος την εσχάτη προδοσία και τις προπαρασκευαστικές ενέργειες αυτής. Στην παράγραφο 3, η σοβαρή απειλή τέλεσης τρομοκρατικής πράξης, η οποία προκαλεί τρόμο, τυποποιείται ως αυτοτελές αδίκημα. Επίσης, η παράγραφος 4 τυποποιεί το έγκλημα της ένταξης και συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση, καθώς και τις σχετικές προϋποθέσεις. Η παράγραφος 8 σημειώνει ότι δε συνιστά τρομοκρατική πράξη *«η τέλεση εγκλήματος που εκδηλώνεται ως προσπάθεια εγκαθίδρυσης του δημοκρατικού πολιτεύματος ή ως δράση υπέρ της ελευθερίας ή ως πράξη που αποσκοπεί στην άσκηση θεμελιώδους ατομικής, πολιτικής ή συνδικαλιστικής ελευθερίας»*. Η παράγραφος 8 καταργήθηκε με το ν.3875/2010.

Ο ν.3521/2004 προκάλεσε, όπως και όλοι οι προηγούμενοι αντιτρομοκρατικοί νόμοι, έντονες διαφωνίες εντός του ελληνικού Κοινοβουλίου. Η αντιπολίτευση εξέφρασε κυρίως σοβαρές αντιρρήσεις σχετικά με τη σαφήνεια των οριζόμενων ως τρομοκρατικών πράξεων, υποστηρίζοντας ότι η ασάφεια αυτή απειλεί τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών. Όπως προαναφέραμε, η συγκεκριμένη νομοθεσία αποτελεί ουσιαστικά εφαρμογή της Απόφασης Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ε.Ε. του 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στην οποία συμμετείχε και η χώρα μας. Η Απόφαση αυτή ήταν δεσμευτική για όλα τα κράτη-μέλη ως προς τον ορισμό των τρομοκρατικών πράξεων, προκειμένου να υπάρξει σύγκλιση όλων των εθνικών νομοθεσιών στο πεδίο του ορισμού. Συνεπώς, η ελληνική πολιτεία δεν είχε τα περιθώρια να παρεκκλίνει από την εν

λόγω Απόφαση και να ορίσει διαφορετικά τα εγκλήματα που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές πράξεις.

N. 4619/2019 και N. 4637/2019

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, το άρθρο 187^A Π.Κ. με τίτλο «*Τρομοκρατικές Πράξεις*» του ν.3521/2004 αποτέλεσε τομή στην αντιμετώπιση του τρομοκρατικού φαινομένου στη χώρα μας, καθόσον για πρώτη φορά ορίστηκαν τα εγκλήματα που αποτελούν τρομοκρατικές πράξεις, καθώς επίσης ποινικοποιήθηκε και η «*ατομική τρομοκρατική πράξη*». Η εξέλιξη της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας στη χώρα μας, παρά το γεγονός ότι αρχικά πραγματοποιήθηκε με δειλά βήματα σε σχέση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή, με τις πρόσφατες δύο τροποποιήσεις του Π.Κ. και του άρθρου 187^A συγκεκριμένα, καταδεικνύει πλέον με βεβαιότητα ότι συγκλίνει σε πολύ μεγάλο βαθμό με το θεσμικό πλαίσιο των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών. Επιπρόσθετα, με την επιμέρους ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των Οδηγιών της Ε.Ε. και των Διεθνών Συμβάσεων, καθώς και με την υπογραφή διμερών συμφωνιών με άλλα κράτη, η χώρα μας έχει θεσπίσει ένα ευρύ νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των διαφόρων εκφάνσεων της σύγχρονης τρομοκρατικής απειλής (π.χ. χρηματοδότηση τρομοκρατίας, στρατολόγηση, εκπαίδευση τρομοκρατών κ.α.).

Οι τελευταίες τροποποιήσεις του άρθρου 187^A, μέσω της ψήφισης των νόμων 4619/19 και 4637/19 από τις κυβερνήσεις των ΣΥΡΙΖΑ και Νέας Δημοκρατίας αντίστοιχα, αποτελούν ουσιαστικά την ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 541/2017 (βλ. παρακάτω) της Ε.Ε. «για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαισίου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της Απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου». Με το ν.4619/19, ποινικοποιούνται και τα αδικήματα της στρατολόγησης μελών σε τρομοκρατική οργάνωση και της εκπαίδευσης ατόμων για τη διάπραξη των εγκλημάτων της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου. Επιπρόσθετα, προβλέπεται τιμωρία και για τα αδικήματα της απειλής μέσω διαδικτύου τέλεσης τρομοκρατικής πράξης ή πρόκλησης ή διέγερσης σε διάπραξη αυτής. Ο ν.4637/19, πέρα από ορισμένες μικρές αλλαγές στο άρθρο 187^A, ποινικοποιεί πλέον και το ταξίδι για τρομοκρατικούς σκοπούς, είτε το ταξίδι αυτό αφορά τη συμμετοχή σε τρομοκρατική ομάδα και σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, είτε την παρακολούθηση εκπαίδευσης. Αντίθετα, το ελληνικό δίκαιο δεν έχει προβλέψει την ποινικοποίηση του εγκωμιασμού πράξεων τρομοκρατίας.

Οι προαναφερόμενες αλλαγές στο άρθρο 187^A, αποτελούν βασικό πυλώνα της τρέχουσας ευρωπαϊκής αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, με την οποία όφειλε να

εναρμονιστεί και η αντίστοιχη ελληνική. Κλείνοντας, η εναρμόνιση αυτή προέκυψε ως αποτέλεσμα έντονων πιέσεων και διαρκών απαιτήσεων τόσο από την πλευρά της Ε.Ε., όσο και από την πλευρά των Η.Π.Α., οι οποίες μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, έχουν κηρύξει ανένδοτο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

3.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκής Ένωσης

Προτού ασχοληθούμε με τις πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, οι οποίες πάρθηκαν μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ας κάνουμε μία ιστορική αναδρομή στο προηγούμενο πλαίσιο αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. Το 1976, 12 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ίδρυσαν την ομάδα TREVI, η οποία ήταν μία ήπια μορφή αστυνομικής συνεργασίας και αποσκοπούσε στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και στο συντονισμό της αστυνόμευσης στο πλαίσιο της Κοινότητας. Η δημιουργία της ομάδας TREVI προηγήθηκε μιας σειράς διακυβερνητικών συναντήσεων για την τρομοκρατία, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν τα έτη 1971 και 1972 (Συμφωνίες TREVI). Το 1990, υπογράφηκε η σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, η οποία άρχισε να ισχύει το 1995 και επέτρεπε την κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των χωρών που την είχαν υπογράψει, ενώ δημιούργησε τα ενιαία εξωτερικά σύνορα, όπου πραγματοποιούνται έλεγχοι εισόδου στο χώρο Σένγκεν, σύμφωνα με τις ίδιες διαδικασίες και με κοινούς κανόνες. Σταδιακά η Συνθήκη Σένγκεν επεκτάθηκε σε περισσότερους τομείς συνεργασίας, όπως η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών των κρατών-μελών, μέσω του συστήματος πληροφόρησης Σένγκεν (SIS) (astunomia.gr). Με τη συνθήκη του Μαάστριχτ το 1992, οι πολιτικές για την τρομοκρατία αποτέλεσαν αντικείμενο συνεργασίας του τομέα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Τρίτος Πυλώνας) (EUR-Lex). Το 1998 λειτούργησε η Ευρωπαϊκή Αστυνομία (Europol), η οποία αποσκοπεί κυρίως στην αστυνομική συνεργασία, στις ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών αρχών και στη δίωξη του διασυνοριακού εγκλήματος (Europol). Καθοριστική συμβολή στην ανάπτυξη της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, αποτέλεσε η Διάσκεψη στο Τάμπερε το 1999, όπου αποφασίστηκε η δημιουργία του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, καθώς επίσης και η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Δικαιοσύνης, ο οποίος θα συνέβαλλε μεταξύ άλλων στην απλοποίηση και επιτάχυνση των διασυνοριακών διαδικασιών, στη αστυνομική και δικαστική συνεργασία επί εγκληματολογικών θεμάτων, στην ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στις δικαστικές αρχές των κρατών μελών αλλά και στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας (Europol). Όλα τα ανωτέρω υλοποιήθηκαν με την ίδρυση της Eurojust,

το 2002. Τέλος, τον Ιούνιο του 2001, εκδόθηκε η υπ' αριθ. 2001/500/ΔΕΥ Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου για το ξέπλυμα χρήματος.

Η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους και οι έντονες πιέσεις των Η.Π.Α. προς την πλευρά της Ε.Ε. για την άμεση λήψη μέτρων κατά της τρομοκρατίας, οδήγησαν την Ένωση στη χάραξη στρατηγικών και στην ψήφιση νομοθετικού πλαισίου για την καταπολέμηση αυτής. Αρχικά, με την κοινή θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ για την εφαρμογή της Απόφασης 1373/2001 του Σ.Α. του Ο.Η.Ε., θεσπίστηκε ο ενωσιακός κατάλογος προσώπων, ομάδων και οντοτήτων που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές πράξεις και υπόκεινται σε περιοριστικά μέτρα (Consilium.europa.eu). Η Ένωση ανανέωσε το συγκεκριμένο κατάλογο την 13-01-2020.

Η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ και η τροποποιητική Απόφαση αυτής 2008/919/ΔΕΥ του Συμβουλίου αποτελούν το βασικό θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Οι εν λόγω Αποφάσεις υποχρεώνουν όλες τις χώρες της Ένωσης να εναρμονίσουν την εθνική τους νομοθεσία με την κείμενη ευρωπαϊκή και να θεσπίσουν ελάχιστες κυρώσεις σχετικά με τα εγκλήματα της τρομοκρατίας. Επίσης με τις δύο αυτές Αποφάσεις ορίζονται τα εγκλήματα τρομοκρατίας, τα εγκλήματα σχετικά με τρομοκρατικές ομάδες ή τα εγκλήματα που συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Τέλος, καθορίζονται οι κανόνες για τη μεταφορά τους στα εθνικά δίκαια των κρατών-μελών (EUR-Lex).

Το 2002, υπήρξε και η Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου για το «*Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης*», η οποία ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τη δικαστική συνεργασία και συμβάλει έμμεσα και στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης έπρεπε να κυρωθεί υποχρεωτικά από τα εθνικά δίκαια των κρατών-μελών έως τα τέλη του 2004. Επίσης, η Οδηγία 2002/58 επέτρεπε στις διωκτικές αρχές να έχουν πρόσβαση και να ελέγχουν προσωπικά δεδομένα στο χώρο του ίντερνετ και των τηλεπικοινωνιών. Η ανωτέρω Οδηγία τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. 2006/24 όμοια.

Ακολούθως, με το Πρόγραμμα της Χάγης το 2004, καθορίστηκαν δέκα προτεραιότητες της Ένωσης για την ενίσχυση του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας, και Δικαιοσύνης, οι οποίες θα έπρεπε να υλοποιηθούν την επόμενη 5ετία. Αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, το εν λόγω Πρόγραμμα προωθούσε μεταξύ άλλων, τη στενότερη συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών διωκτικών και δικαστικών αρχών και εστίαζε στην αντιμετώπιση της στρατολόγησης και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (EUR-Lex).

Με την Οδηγία 2004/80 προβλέφθηκε η αποζημίωση θυμάτων εγκλημάτων βίας, η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το ν.3811/2009. Επιπρόσθετα, την ίδια χρονιά και μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες στη Μαδρίτη, εφαρμόστηκε η «*Ρήτρα Αλληλεγγύης*», η οποία προβλέπεται από το άρθρο 222 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Η Ρήτρα Αλληλεγγύης προβλέπει για τις χώρες της Ε.Ε. τα ακόλουθα: να ενεργούν από κοινού, να αποτρέψουν τρομοκρατική απειλή στο έδαφος μιας χώρας της Ε.Ε. ή να παράσχουν βοήθεια σε άλλη χώρα της Ε.Ε. που έχει πέσει θύμα φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής. Το 2014 η Ε.Ε. ενέκρινε Απόφαση η οποία ορίζει τους κανόνες και τις διαδικασίες για τη λειτουργία της ρήτρας αλληλεγγύης (EUR-Lex).

Το Σεπτέμβριο του 2005 και αφού προηγήθηκαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε Μαδρίτη (2004) και Λονδίνο (2005), το Συμβούλιο εξέδωσε την Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τρομοκρατικά αδικήματα. Παράλληλα, το Νοέμβριο του 2005, υιοθετήθηκε από την Ε.Ε., η Στρατηγική για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο και για την ασφάλεια της Ευρώπης, η οποία εστιάζει σε τέσσερις Πυλώνες: α) πρόληψη, β) προστασία, γ) καταδίωξη και δ) αντίδραση (Consilium.europa.eu). Το συγκεκριμένο Κείμενο, αποτελεί τη θεμελιώδη έκφραση της Ε.Ε. στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

Το 2008, με τη Σύμβαση του Προυμ, γνωστή και ως Scenghen III, δόθηκε η δυνατότητα στις διωκτικές αρχές των κρατών να προβαίνουν σε ανταλλαγή στοιχείων κυκλοφορίας, δακτυλικών αποτυπωμάτων και προφίλ DNA των υπόπτων για τρομοκρατικές ενέργειες.

Παράλληλα, η αναθεωρημένη Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, καθώς και της στρατολόγησης, η οποία εγκρίθηκε το 2014, αποσκοπεί αφενός στην καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης και αφετέρου στην εκτίμηση των νέων τάσεων της τρομοκρατίας, όπως οι μεμονωμένοι δράστες τρομοκρατικών επιθέσεων, οι αλλοδαποί μαχητές και η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους τρομοκράτες (Consilium.europa.eu).

Στο πλαίσιο αυτό, το 2015, ανακοινώθηκαν από το Συμβούλιο: α) το Γενικό Πλαίσιο της Στρατηγικής για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στη Συρία και το Ιράκ, με ιδιαίτερη έμφαση στου ξένους μαχητές και β) η Περιφερειακή Στρατηγική της Ε.Ε. για τη Συρία και το Ιράκ, καθώς και για την απειλή του DAESH (EUR-Lex). Επίσης, το Φεβρουάριο του 2015, το Συμβούλιο υιοθέτησε Συμπεράσματα σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Το 2016 εκδόθηκε η Οδηγία 2016/681 σχετικά με τη χρήση δεδομένων από τα ονόματα επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και τη δίωξη τρομοκρατικών και άλλων σοβαρών εγκλημάτων. Το σύστημα PNR είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθόσον ενισχύει τα υφιστάμενα μέσα διασυνοριακού ελέγχου. Χάρη στην επεξεργασία δεδομένων PNR, οι διωκτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύπτουν πρόσωπα για τα οποία προηγουμένως δεν υπήρχαν υπόνοιες συμμετοχής σε εγκληματική ή τρομοκρατική δράση, πριν αυτό διαπιστωθεί με την ανάλυση των δεδομένων (Consilium.europa.eu). Η προαναφερόμενη Οδηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το ν.4579/2018 «Υποχρεώσεις αερομεταφορών σχετικά με τα αρχεία επιβατών-προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 και άλλες διατάξεις».

Επίσης, την ίδια χρονιά ανακοινώθηκε από την Επιτροπή το σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Αναφορικά με το ξέπλυμα χρήματος και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η Ε.Ε. έχει εκδώσει κατά καιρούς διάφορες Οδηγίες, μεταξύ των οποίων οι υπ' αριθ. 2009/138, 2013/36, 2015/849 και 2018/1673.

Επιπρόσθετα, η Ε.Ε. έχει θεσπίσει κανόνες αναφορικά με την απόκτηση και κατοχή όπλων, την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, την αναβάθμιση του Συστήματος Σένγκεν, την ανταλλαγή πληροφοριών, τον έλεγχο των συνόρων και το οργανωμένο έγκλημα.

Οι νέες προκλήσεις στον τομέα της ισλαμικής τρομοκρατίας και η διαρκής απειλή του ISIS, σε συνδυασμό με την επιστροφή των ξένων μαχητών, κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη λήψης νέων νομοθετικών πρωτοβουλιών. Σε αυτό το πλαίσιο, έπρεπε να παρθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Συρία. Συνεπώς, το 2017, ανακοινώθηκε η Στρατηγική της Ε.Ε. για τη Συρία, η οποία αποτελεί μέρος της Περιφερειακής Στρατηγικής της για τη Συρία και το Ιράκ, καθώς και για την απειλή του DAESH (Consilium.europa.eu). Σημαντική συμβολή στην αντιμετώπιση των νέων εκφάνσεων της τρομοκρατίας έχει η υπ' αριθ. 2017/541 Οδηγία, η οποία ενισχύει και διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας. Βασικά σημεία της ανωτέρω Οδηγίας είναι η ποινικοποίηση, μεταξύ άλλων, των ακόλουθων πράξεων: α) των ταξιδιών, από και προς την Ε.Ε., για τρομοκρατικούς σκοπούς, β) τη διοργάνωση και διευκόλυνση τέτοιων μετακινήσεων, γ) την παροχή ή την παρακολούθηση εκπαίδευσης για τρομοκρατικούς σκοπούς, π.χ. για την κατασκευή ή χρήση εκρηκτικών, πυροβόλων όπλων, δ) την παροχή ή συλλογή κεφαλαίων με την πρόθεση να χρησιμοποιηθούν για τη διάπραξη τρομοκρατικών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που συνδέονται με τρομοκρατικές οργανώσεις ή τρομοκρατικές

δραστηριότητες, ε) τη δημόσια υποκίνηση σε τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, στ) τη στρατολόγηση, ε) τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας κ.α. Η Οδηγία, επίσης, συμπληρώνει την ισχύουσα νομοθεσία, αναφορικά με τα δικαιώματα των θυμάτων της τρομοκρατίας (EUR-Lex). Όπως αναλύθηκε σε σχετικό κεφάλαιο, το περιεχόμενο της εν λόγω Οδηγίας ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τους νόμους 4619 και 4637 του 2019. Τέλος, τον Ιούνιο του 2017, το Συμβούλιο υιοθέτησε Συμπεράσματα σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα.

Συνοψίζοντας, η ευρωπαϊκή νομοθεσία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας περικλείεται στην Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ και στην τροποποιητική Απόφαση αυτής 2008/919/ΔΕΥ, καθώς επίσης και στην Απόφαση-Πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Κατά καιρούς, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, συμπληρώνεται από επιμέρους Κανονισμούς, Οδηγίες και Αποφάσεις, οι οποίες συμβάλλουν καθοριστικά στην αντιμετώπιση των σύγχρονων τρομοκρατικών προκλήσεων. Προς αυτήν την κατεύθυνση, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν οι κατευθυντήριες γραμμές που δίνει η ηγεσία της Ε.Ε., μέσω των Στρατηγικών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της χρηματοδότησης αυτής, της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, καθώς και οι διμερείς Συμφωνίες με άλλες χώρες.

3.2 Οι Διεθνείς Συμβάσεις και ο ρόλος του Ο.Η.Ε.

Τον Οκτωβρίου του 1945, 51 χώρες ίδρυσαν τον Ο.Η.Ε., προκειμένου να διατηρήσουν την ειρήνη μέσα από τη διεθνή συνεργασία και τη συλλογική ασφάλεια. Σήμερα, ο Οργανισμός αριθμεί 193 μέλη. Τα κράτη-μέλη του Οργανισμού, αποδέχονται τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία αποτελεί τη διεθνή σύμβαση που περιγράφει τις βασικές αρχές των διεθνών σχέσεων. Σύμφωνα με τον Χάρτη, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν τέσσερις σκοπούς: α) τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, β) την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών, γ) τη συνεργασία για την επίλυση των διεθνών προβλημάτων, δ) την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εναρμόνιση των δράσεων των κρατών. Ο Ο.Η.Ε. δεν έχει νομοθετικές εξουσίες, ωστόσο καθορίζει πολιτικές και προσφέρει τα μέσα για την ειρηνική επίλυση διεθνών συγκρούσεων. Τα κύρια όργανα του Οργανισμού είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας και η Γενική Συνέλευση. Το Συμβούλιο, το οποίο έχει ως πρωταρχικό καθήκον τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας, συνεδριάζει όταν απειλείται η ειρήνη. Επίσης, το Συμβούλιο αποτελεί το μοναδικό όργανο που έχει την εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις και οι αποφάσεις αυτές

είναι δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη. Η Γενική Συνέλευση, η οποία αποτελείται από το σύνολο των μελών, συνιστά το πρωταρχικό όργανο λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής. Επίσης, πρωταγωνιστεί στη διαδικασία θέσπισης κανόνων και κωδικοποίησης του Διεθνούς Δικαίου (United Nations).

Αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ο Ο.Η.Ε. και το Σ.Α. ανέλαβαν πρωτοβουλίες και εξέδωσαν Αποφάσεις, με τις οποίες αφενός καταδίκασαν την τρομοκρατία και αφετέρου πρότειναν μέτρα για την αντιμετώπιση της. Προκειμένου όμως εξετάσουμε καλύτερα τις Διεθνείς Συμβάσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς και τη συμβολή του Ο.Η.Ε. στο εν λόγω ζήτημα, κρίνεται σκόπιμο να ορίσουμε ως καταλυτική ημερομηνία την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

Κατά το παρελθόν και πριν την τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, υπήρξε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα κατά το οποίο η διεθνής τρομοκρατία εκδηλωνόταν μέσω αεροπειρατειών, φθορών σε αεροσκάφη και επιθέσεων σε αεροδρόμια. Λόγω των ανωτέρω, με πρωτοβουλία του Ο.Η.Ε., υπεγράφησαν Συμβάσεις με θέμα την πολιτική αεροπορία και την πρόληψη τρομοκρατικών ενεργειών (US, Department of state, 1982). Οι Συμβάσεις αυτές αποτέλεσαν προϊόν συνεργασίας με άλλους διεθνείς οργανισμούς και διεθνοποίησαν τα τρομοκρατικά εγκλήματα. Επιπρόσθετα, έδιναν στα κράτη τη δυνατότητα δίωξης και έκδοσης των τρομοκρατών. Η χώρα μας κύρωσε την πλειοψηφία των Συμβάσεων του Οργανισμού, εναρμονίζοντας σταδιακά την εθνική νομοθεσία με το Διεθνές Δίκαιο. Στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε., υπεγράφησαν κατά σειρά, οι κάτωθι Συμβάσεις (United Nations, Treaty Collection):

α) *Σύμβαση περί παραβάσεων και άλλων τινών πράξεων τελουμένων επί αεροσκαφών (Τόκιο 1963).*

β) *Σύμβαση για την περιστολή της παρανόμου καταλήψεως αεροσκαφών (Χάγη 1970).*

γ) *Σύμβαση για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπλοΐας (Μόντρεαλ 1971).*

δ) *Σύμβαση περί προλήψεως και τιμωρίας των εγκλημάτων των στρεφόμενων κατά των διεθνών προστατευομένων προσώπων, συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αντιπροσώπων (Ν. Υόρκη 1973).*

ε) *Σύμβαση κατά της συλλήψεως ομήρων (Ν. Υόρκη 1979).*

στ) *Σύμβαση για τη φυσική προστασία πυρηνικού υλικού (Βιέννη 1980).*

ζ) *Πρωτόκολλο για την καταστολή των παράνομων πράξεων βίας στα αεροδρόμια που εξυπηρετούν τη διεθνή αεροπλοΐα (Μόντρεαλ 1988).*

η) Σύμβαση για την καταστολή των παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας και το σχετικό πρωτόκολλο για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας των σταθερών εγκαταστάσεων στην υφαλοκρηπίδα (Ρώμη 1988).

θ) Σύμβαση για τη σήμανση πλαστικών εκρηκτικών με σκοπό τον εντοπισμό τους (Μόντρεαλ 1991).

ι) Διεθνής σύμβαση για την καταστολή τρομοκρατικών βομβιστικών επιθέσεων (Ν. Υόρκη 1997).

ια) Διεθνής σύμβαση για την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Ν. Υόρκη 1999).

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, τα μέτρα του Ο.Η.Ε. για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στερούνται έντασης και δραστηριότητας. Η πρώτη Απόφαση του Σ.Α είναι η 286/1970, η οποία αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων αεροπειρατείας. Ακολουθεί η Απόφαση 579/1985, η οποία αναφέρεται σε περιπτώσεις ομηρίας και απαγωγής εν μέσω τρομοκρατικών επιθέσεων, ενώ η Απόφαση 635/1989 αναφέρεται στη χρήση εκρηκτικών για τρομοκρατικούς σκοπούς και αποσκοπεί στην προστασία της αεροπλοΐας (UNSCR).

Με το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, ο Οργανισμός παρεμβαίνει πιο ενεργά και με τη λήψη δραστικότερων μέτρων κατά της τρομοκρατίας. Ακολουθούν μία σειρά Αποφάσεων, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν Κυρώσεις προς ορισμένα κράτη και τρομοκρατικές οργανώσεις. Οι Κυρώσεις αυτές έχουν ως αποδέκτες τη Λιβύη, το Σουδάν και την *Αλ Κάιντα*. Το 1992, οι Αποφάσεις 731 και 748 στόχευαν αποκλειστικά στη Λιβύη, σχετικά με την άρνηση αυτής να εκδώσει τους δράστες της βομβιστικής επίθεσης, η οποία πραγματοποιήθηκε στην πτήση 109 της «Pan Am», πράξη η οποία αποδίδεται στις μυστικές Υπηρεσίες της Λιβύης. Η Απόφαση 1044/1996 στρέφεται κατά του Σουδάν, εξαιτίας της προσφυγής της Αιθιοπίας στο Σ.Α. Τέλος, έχουμε τις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών κατά του Αφγανιστάν, χώρα φιλοξενίας της τρομοκρατικής οργάνωσης *Αλ Κάιντα*, της ίδιας της οργάνωσης και του αρχηγού αυτής Οσάμα Μπιν Λάντεν, οι οποίες περιλαμβάνονται στις Αποφάσεις 1214/1998, 1267/1999, 1333/2000 και 1363/2001 (UNSCR).

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις Η.Π.Α. το 2001, ο Ο.Η.Ε. παρεμβαίνει άμεσα, υιοθετεί Αποφάσεις και χαράζει τη Στρατηγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η κεντρική αυτή πολιτική των Ηνωμένων Εθνών συνίσταται στο πολιτικό κείμενο με τίτλο «*Η Παγκόσμια Στρατηγική των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας*», το οποίο ψηφίστηκε τον Σεπτέμβριο του 2006 από τη Γενική

Συνέλευση, ενώ τα επιμέρους ζητήματα της αντιτρομοκρατικής πολιτικής του Οργανισμού καθορίζονται με βάση αυτό (Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, 2020). Μέχρι σήμερα, το εν λόγω κείμενο, έχει αναθεωρηθεί έξι φορές (2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018), προκειμένου να ανταποκριθεί στις σύγχρονες τρομοκρατικές απειλές. Όπως έχει ανακοινωθεί από τον Οργανισμό, έως τον Ιούνιο 2020, θα υπάρξει νέα αναθεώρηση της εν λόγω Στρατηγικής.

Η σημαντικότερη παρέμβαση του Σ.Α. για τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, συνίσταται στην Απόφαση 1373/2001 (UNSCR) αναφορικά με τρομοκρατικές πράξεις, οι οποίες απειλούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Η Απόφαση 1373 εκδόθηκε την 28-09-2001, λίγο μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους. Η Απόφαση 1373/2001 εμπεριέχει μεταξύ άλλων τη διατύπωση ότι η τρομοκρατία απειλεί τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, και υποχρεώνει τα κράτη στην άμεση λήψη μίας σειράς μέτρων για την πρόληψη και καταστολή της τρομοκρατίας. Επίσης, με την ίδια Απόφαση, το Σ.Α. συνέστησε την Επιτροπή κατά της Τρομοκρατίας *Counter Terrorism Committee*, η οποία έχει ως κύρια αρμοδιότητα την επίβλεψη για την εφαρμογή των μέτρων κατά της τρομοκρατίας (United Nations). Τέλος, η Απόφαση 1377/2001, τονίζει και αυτή ότι η τρομοκρατία αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια τον 21^ο αιώνα και καλεί όλα τα κράτη να πάρουν άμεσα μέτρα, προκειμένου να εφαρμοστεί πλήρως η προηγούμενη Απόφαση 1373/2001 (UNSCR).

Στη συνέχεια, έχουμε την Απόφαση 1540/2004 για τη μη διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής σε μη κρατικούς δρώντες, η οποία μεταξύ άλλων αναγνωρίζει ότι η διασπορά και η παράνομη διάδοση αυτών των όπλων, συνιστά απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Επίσης, καλεί όλα τα κράτη μέλη στην υιοθέτηση μέτρων για την πρόληψη του φαινομένου. Σε αυτό το πλαίσιο κινείται και η *Διεθνής σύμβαση για την καταπολέμηση ενεργειών πυρηνικής τρομοκρατίας (Νέα Υόρκη 2005)* (United Nations, Treaty Collection).

Για την αντιμετώπιση των νέων απειλών στο χώρο της τρομοκρατίας (π.χ. ISIS, ξένοι μαχητές) και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης αυτής, το Σ.Α. υιοθέτησε το 2014 τις Αποφάσεις 2170 και 2178, το 2015 τις Αποφάσεις 2199, 2214, 2249 και 2253, το 2016 την Απόφαση 2322, το 2017 την Απόφαση 2396 και το 2019 την Απόφαση 2482 (Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, 2020).

Τέλος, τον Ιούνιο του 2017, συστάθηκε το Γραφείο Αντιτρομοκρατίας, το οποίο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Αποτελεί την πρώτη θεσμική παρέμβαση του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε., Αντόνιο Γκουτιέρεζ και μεταξύ άλλων,

υλοποιεί τις προτεραιότητες που καθορίζονται από τη Γενική Συνέλευση στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Στρατηγικής του Οργανισμού για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Επίσης, συνεργάζεται στενά με κράτη, οργανισμούς και λοιπούς φορείς στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας (United Nations).

3.3 Η.Π.Α και Τρομοκρατία

Σε προηγούμενο κεφάλαιο, αναλύσαμε τις επιδράσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον. Όπως τονίστηκε, η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, αναθεώρησε τις αντιλήψεις περί ασυλίας των Η.Π.Α λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, καθώς επίσης σηματοδότησε την αρχή του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και των υποστηρικτών της, όπως χαρακτηριστικά ανήγγειλε ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α., Τζωρτζ Μπους. Κατά συνέπεια, οι Η.Π.Α εντατικοποίησαν τις πιέσεις προς τα υπόλοιπα κράτη για τη λήψη μέτρων κατά της τρομοκρατίας. Ωστόσο και πριν τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η τρομοκρατία αποτελούσε βασική παράμετρο της εξωτερικής τους πολιτικής. Οι απόψεις τους περί τρομοκρατίας, χρονολογούνται στη δεκαετία του 1970 και έκτοτε, διαμορφώνουν παγκόσμιες αντιλήψεις για το εν λόγω ζήτημα. Η αρχή έγινε με τον πρώην Πρόεδρο Ρήγκαν, οι θεωρήσεις του οποίου για την τρομοκρατία, την αναβάθμισαν σε ζήτημα διεθνούς ασφάλειας.

Αρχικά, το 1979, οι Η.Π.Α. εκδίδουν τον «κατάλογο των κρατών – τρομοκρατών», ο οποίος αρχικά περιλαμβάνει επτά κράτη (Λιβύη, Β. Κορέα, Λίβανο, Συρία, Ιράκ, Ιράν, Κούβα), για τα οποία θεωρείται ότι συντηρούν και χρηματοδοτούν την τρομοκρατία. Ο κατάλογος αυτός είχε άμεσο αντίκτυπο σε ολόκληρο τον κόσμο. Παράλληλα, οι Η.Π.Α. σκληραίνουν ακόμη περισσότερο τη στάση τους απέναντι σε χώρες που εκτιμάται ότι συνδέονται με τρομοκρατικά φαινόμενα και προβαίνουν ακόμη και βομβαρδισμούς εναντίον τους, όπως συνέβη το 1986 με τη Λιβύη. Σε αυτό το πλαίσιο, καλλιεργούν σε διεθνές επίπεδο την άποψη ότι η τρομοκρατία συνιστά έγκλημα και οι τρομοκράτες είναι εγκληματίες.

Επίσης, μέσω του Σ.Α., πιέζουν όλα τα κράτη να υιοθετήσουν νομικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας και πολλές φορές τιμωρούν όσα κράτη δε συμμορφώνονται με τις υποδείξεις τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελλάδα, η οποία θεωρείτο εκείνη την εποχή, ότι ανέχεται τρομοκρατικά φαινόμενα. Οι τιμωρίες για τη χώρα μας περιλάμβαναν από συστάσεις, πιέσεις, αρνητικά δημοσιεύματα στον Τύπο, μέχρι και ταξιδιωτικές οδηγίες για αποφυγή ταξιδιού στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια δράσης της εγχώριας «παλαιάς» τρομοκρατίας στη χώρα μας, υπήρξαν και Αμερικανοί πολίτες

μεταξύ των θυμάτων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εκδοθούν από την πλευρά των Η.Π.Α. δώδεκα συνολικά ταξιδιωτικές οδηγίες, προκαλώντας έτσι τεράστια οικονομική ζημία στη χώρα μας. Από την άλλη πλευρά, η σκληρή αυτή στάση σε συνδυασμό με τη συμμετοχή μας στην Ε.Ε., οδήγησε την Ελλάδα, στη σταδιακή θέσπιση ενός ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου κατά της τρομοκρατίας.

Αμέσως μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι Η.Π.Α. οργανώνουν τη στρατιωτική επέμβαση στο Αφγανιστάν που θεωρείτο χώρος εκπαίδευσης και φιλοξενίας της Αλ Κάιντα. Παράλληλα, εξασφαλίζουν την υποστήριξη της Ε.Ε. και άλλων κρατών. Ομοίως εντείνονται οι πιέσεις στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε. για την άμεση λήψη μέτρων κατά της τρομοκρατίας. Το ΝΑΤΟ χρησιμοποιείται ως όχημα για την επίτευξη των στρατιωτικών τους επιδιώξεων. Στο εσωτερικό, παρατηρείται μία σειρά αλλαγών στις μυστικές υπηρεσίες που στοχεύουν στην καλύτερη ανάλυση και αξιολόγηση των πληροφοριών, με στόχο την πρόληψη μελλοντικών τρομοκρατικών χτυπημάτων. Ακόμη, λαμβάνουν μία σειρά μέτρων με στόχο να εμποδίσουν τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών οργανώσεων. Οργανώνεται μία σειρά προγραμμάτων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τη χρηματοδότηση αυτής. Πέραν των ανωτέρω, πραγματοποιήθηκαν χιλιάδες προσλήψεις στον τομέα της ασφάλειας και καταγράφηκαν λεπτομερώς όλοι οι αλλοδαποί υπήκοοι εντός της αμερικανικής επικράτειας.

Τον Οκτώβριο του 2001, ψηφίζεται ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος *USA Patriot Act (Public-law 107-56)*, ο οποίος αποτέλεσε προσθήκη στον παλαιότερο *Antiterrorism and Effective Death Penalty Act of 1996* και εμπειρείχε έναν ευρύ κατάλογο με όλες τις οργανώσεις και τα άτομα που σχετίζονται με τη διεθνή τρομοκρατία, σύμφωνα με τις Η.Π.Α., δίνοντας παράλληλα το δικαίωμα στις αμερικανικές αρχές να συλλάβουν ή να απελάσουν, όσους θεωρούνται ότι εμπλέκονται με φαινόμενα τρομοκρατίας (U.S. Department of Justice).

Τον Ιούλιο του 2002, ψηφίζεται ένας νέος ισχυρότερος νόμος με τίτλο «*Homeland Security Act of 2002*» (*Public-law 107-296*) (Homeland Security, 2002), ο οποίος μεταξύ άλλων δίνει τη δυνατότητα στις δικαστικές αρχές να λειτουργούν σχεδόν ανεξέλεγκτα, στο βωμό εξασφάλισης της εθνικής ασφάλειας από τρομοκρατικές απειλές. Παρά το γεγονός ότι περιόριζε τα ατομικά δικαιώματα και τις προσωπικές ελευθερίες, η πλειοψηφία του Αμερικανού λαού ήταν θετική με το νέο νόμο, καθόσον η απειλή της τρομοκρατίας δεν είχε παρέλθει. Από την άλλη πλευρά, υπήρξαν αντιδράσεις από πλήθος Αμερικανών διανοούμενων, οι οποίοι ωστόσο αποτελούσαν τη μειοψηφία και δεν εισακούστηκαν

(Συνεντεύξεις των Τσόμσκι και Βιντάλ, όπως αποτυπώθηκαν στις εφημερίδες Ελευθεροτυπία και Βήμα αντίστοιχα, 2003).

Το 2004, ψηφίστηκε ο νόμος για την μεταρρύθμιση των Πληροφοριών και την Πρόληψη της Τρομοκρατίας «*Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act*» (Congress.gov), ο οποίος τροποποίησε το νόμο του 1947 για την Εθνική Ασφάλεια και αποσκοπούσε μεταξύ άλλων, στην αναμόρφωση των Υπηρεσιών Πληροφοριών και στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος συνεργασίας και ανταλλαγής των πληροφοριών μεταξύ των Υπηρεσιών.

Επίσης, το 2012 ψηφίστηκε ο νόμος σχετικά με τις Εξουσιοδοτήσεις για την Εθνική Άμυνα «*National Defense Authorization Act*» (Congress.gov), ο οποίος αφορά κατά βάση το Υπουργείο Άμυνας και το ρόλο του στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Αναλύοντας τη στάση των Η.Π.Α. μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οφείλουμε να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις. Πρώτον, το 2001 με το διάγγελμά του ο Τζωρτζ Μπους έθεσε το δίλημμα «*ή με μας ή με τον εχθρό*». Η Διεθνής Κοινότητα δεν ασχολήθηκε επί της ουσίας με τη συγκεκριμένη άποψη και το δίλημμα αυτό λειτούργησε διαβρωτικά για τη διεθνή έννομη τάξη (Μπόση, ό.π, σελ. 41).

Δεύτερον, το 2003 οι Η.Π.Α. πραγματοποίησαν την επέμβαση στο Ιράκ, με το πρόσχημα ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν διατηρούσε επαφές με τρομοκρατικά δίκτυα και έκρυβε όπλα μαζικής καταστροφής, το οποίο δεν αποδείχτηκε ποτέ. Οι *προληπτικοί πόλεμοι* είχαν πλέον καθιερωθεί.

Τρίτον, το νέο-υιοθετημένο θεσμικό πλαίσιο εντός της αμερικανικής επικράτειας, προκάλεσε σημαντική παραβίαση των προσωπικών ελευθεριών και δεδομένων. Τα νέα μέτρα είχαν παρθεί στο βωμό της διαρκούς τρομοκρατικής απειλής, σε βάρος όμως των ατομικών δικαιωμάτων. Το μεγαλύτερο μέρος του αμερικανικού λαού ήταν σύμφωνο με τα μέτρα αυτά, καθόσον θεωρούσε ότι διαφύλατταν την εθνική και κατ' επέκταση ατομική ασφάλεια. Η σταδιακή περιστολή των ατομικών δικαιωμάτων από τις πολιτικές των Η.Π.Α. δημιούργησε ένα ιδιόμορφο ολοκληρωτικό καθεστώς, το οποίο συμπαρέσυρε όλα τα δυτικά κράτη.

Τέταρτον, οι πολιτικές και οι πόλεμοι των Η.Π.Α. δεν έφεραν το τέλος της ισλαμικής τρομοκρατίας. Η *Al Κάιντα* και οι λοιπές οργανώσεις τέτοιου τύπου εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται ακόμη και σήμερα, στρατολογώντας νέα μέλη και υιοθετώντας ακόμη πιο ακραίες ιδεολογίες.

Πέμπτον, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οι διαχρονικές ηγεμονικές βλέψεις τους εκφράστηκαν πιο έντονα από ποτέ, χρησιμοποιώντας ως κάλυψη την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Έκτον, τις τελευταίες δεκαετίες, οι Η.Π.Α. επιχειρούν να αυξήσουν την επιρροή και τον έλεγχο στο Σ.Α. των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να υλοποιήσουν τις στρατιωτικές και ηγεμονικές τους φιλοδοξίες.

Σχέσεις Η.Π.Α - Ε.Ε.

Στο πλαίσιο των διαχρονικών απαιτήσεων και πιέσεων των Η.Π.Α. προς την Ε.Ε., ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σχέσεις των δύο πλευρών. Η Ε.Ε. είναι κατά βάση μία οικονομική ένωση, η οποία δε διαθέτει κοινό στρατό και οι πολιτικές άμυνας αποτελούν αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών-μελών, με αποτέλεσμα να στερείται στρατιωτικής ισχύος. Αντίθετα, οι Η.Π.Α., παρότι αποτελούνται από διαφορετικές πολιτείες, διαθέτουν κεντρική κυβέρνηση, κοινό Σύνταγμα και ισχυρή οικονομική ισχύ. Επίσης, διαθέτουν τεράστια στρατιωτική δύναμη που συμβάλλει στην εκπλήρωση των επεκτατικών τους βλέψεων. Συνεπώς, είναι εμφανής η διαφορά φιλοσοφίας στη δομή και λειτουργία των δύο αυτών οντοτήτων. Ωστόσο, τόσο οι χώρες-μέλη της Ε.Ε., όσο και οι Η.Π.Α. αποτελούν μέλη του ΝΑΤΟ και άλλων διεθνών οργανισμών και στο πλαίσιο αυτό λογίζονται ως σύμμαχοι, οι οποίοι μοιράζονται κοινές αξίες και συχνά κοινά συμφέροντα.

Πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, στον τομέα της τρομοκρατίας, οι σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών αποτυπώνονται κυρίως σε θεωρητικές διακηρύξεις περί συνεργασίας, χωρίς τη σύναψη νομικά δεσμευτικών κειμένων. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι η Ε.Ε., πριν τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είχε παρουσιάσει μία νωχελικότητα ή ατολμία στη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ωστόσο, μετά τις επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και την άμεση λήψη νομοθετικών πρωτοβουλιών από την πλευρά της Ε.Ε., παρατηρείται στενότερη συνεργασία μεταξύ των δύο μερών και σύναψη σχετικών συμφωνιών. Οι κυριότερες συμφωνίες είναι οι κάτωθι:

Αρχικά, στην Ουάσιγκτον το 2003, υπεγράφησαν μεταξύ της Ε.Ε. και των Η.Π.Α., δύο συμφωνίες σε θέματα δικαστικής φύσεως: α) *Συμφωνία για την έκδοση εγκληματιών* και β) *Συμφωνία για δικαστική συνεργασία*. Οι εν λόγω συμφωνίες εγκρίθηκαν από την Ε.Ε. με την Απόφαση 2009/820/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου (EUR-Lex).

Στη συνέχεια, το 2010, οι δύο πλευρές υπέγραψαν τη συμφωνία σχετικά με την *επεξεργασία και διαβίβαση δεδομένων χρηματοπιστωτικών μηνυμάτων από την Ε.Ε. στις Η.Π.Α. για σκοπούς του προγράμματος παρακολούθησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας* (EUR-Lex).

Επίσης, τον Απρίλιο του 2012 και ύστερα από έντονο παρασκήνιο, επικυρώθηκε το τελικό κείμενο της συμφωνίας μεταξύ των δύο μερών σχετικά με τα *Αρχεία Ονομάτων Επιβατών (PNR)* (EUR-Lex). Αρχικά, οι δύο πλευρές υπέγραψαν την εν λόγω συμφωνία το Μάιο του 2004, η οποία ωστόσο ακυρώθηκε από το Δικαστήριο της Ε.Ε. το 2006. Το *PNR* περιλαμβάνει δεδομένα που ζητούνται από τις αεροπορικές εταιρείες όταν πραγματοποιείται η κράτηση του εισιτηρίου και τα οποία διαφέρουν από αυτά που δίνονται κατά τον έλεγχο πριν την επιβίβαση στο αεροσκάφος. Η γνώση των δεδομένων αυτών θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για λόγους ασφαλείας. Σημειώνεται ότι και η χώρα μας το 2019, προχώρησε στη σύναψη της *Συμφωνίας PNR* με τις Η.Π.Α.

Τέλος, το 2016, Ε.Ε. και Η.Π.Α. κατέληξαν σε μία πολιτική συμφωνία για την ανταλλαγή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η συγκεκριμένη συμφωνία αποτελεί αποτέλεσμα μακροχρόνιων διαβουλεύσεων τόσο σε εσωτερικό επίπεδο στην Ε.Ε., όσο και μεταξύ των δύο μερών. Η προηγούμενη εν θέματι συμφωνία κρίθηκε ως μη ισχύουσα από το Δικαστήριο της Ε.Ε. το 2015, καθόσον σύμφωνα με Αυτό στερούνταν ισχυρού νομικού πλαισίου (sepe.gr).

Συνοψίζοντας, η τρομοκρατία αποτελεί διαχρονικά βασική παράμετρο της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., οι οποίες σταδιακά δημιούργησαν παγκόσμιες αντιλήψεις για το συγκεκριμένο ζήτημα. Συχνά, χρησιμοποιούν την τρομοκρατία για την επίτευξη των στρατιωτικών και πολιτικών τους επιδιώξεων. Από την άλλη πλευρά, οι διαρκείς και έντονες αμερικανικές πιέσεις οδήγησαν τόσο τη Διεθνή Κοινότητα, όσο και την Ε.Ε. στην υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου ρυθμιστικού πλαισίου κατά της τρομοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΤΙΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Μετά τις φρικαλεότητες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τα βασανιστήρια του Ολοκαυτώματος, υπήρξε μία περίοδος έντονου προβληματισμού και διεργασιών στους κόλπους της διεθνούς κοινότητας. Αποτέλεσμα αυτών των συζητήσεων ήταν η υιοθέτηση από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στις 10 Δεκεμβρίου 1948. Πρόκειται ουσιαστικά για έναν κατάλογο που περιέχει τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Έκτοτε, τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται και από μία σειρά αυστηρά θεσμοθετημένων διατάξεων του Διεθνούς Δικαίου και των εθνικών νομοθεσιών. Κύριος θεματοφύλακας προάσπισης και διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ο Ο.Η.Ε

Σε προηγούμενα κεφάλαια, αναλύθηκε εκτενώς το ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας. Στο πλαίσιο πρόληψης και καταστολής της τρομοκρατίας, νομοθετήθηκαν μεταξύ άλλων διατάξεις αναφορικά με τη *χρήση των δεδομένων PNR και την ανταλλαγή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των διωκτικών αρχών*, τα οποία εμπίπτουν στην κατηγορία των λεγόμενων «ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων». Οι διατάξεις τέτοιου τύπου, οι οποίες στοχεύουν στα ατομικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες, προκάλεσαν τις έντονες αντιδράσεις διεθνών οργανισμών και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Agamben αναφέρει ότι με την πολιτική της, η κυβέρνηση Μπους προσπάθησε να νομιμοποιήσει εξουσίες από το πλαίσιο της *κατάστασης εξαίρεσης* (Agamben 2007, σελ 43). Ως *κατάσταση εξαίρεσης*, ο Agamben χαρακτηρίζει «μία άνομη περιοχή, στην οποία αυτό που διακυβεύεται είναι η ισχύς του νόμου χωρίς το νόμο» (Agamben, ό.π, σελ 69). Η Μαρκαντωνάτου σημειώνει ότι η επαναλαμβανόμενη υιοθέτηση φράσεων όπως «πόλεμος στην τρομοκρατία» και συναφούς πολεμικού λεξιλογίου, οδήγησε μεταξύ άλλων σε υπέρμετρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Μαρκαντωνάτου, ό.π).

Νωπές είναι ακόμη οι μνήμες από τις εικόνες που έχουν κατά καιρούς δημοσιευτεί και αφορούν τις συνθήκες κράτησης στη στρατιωτική φυλακή του Γκουαντάναμο, όπου μεταφέρονταν οι δράστες ή ύποπτοι τέλεσης τρομοκρατικών πράξεων. «*Σύγχρονο κολαστήριο, όπου κυριαρχεί η φρίκη*» είναι ένας από τους πολλούς χαρακτηρισμούς που έχουν αποδοθεί στη συγκεκριμένη φυλακή. Σε άρθρο στην επίσημη σελίδα της Διεθνούς Αμνη-

στίας με τίτλο «17 χρόνια μετά, η φυλακή του Γκουαντάναμο παραμένει απειλή για τα ανθρώπινα δικαιώματα», γίνεται αναφορά σε βασανιστήρια και στις τρομακτικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν πραγματοποιηθεί εκεί (Διεθνής Αμνηστία).

Σε άλλη έκθεση το 2005, η Διεθνής Αμνηστία αναφέρει ότι η έλλειψη εγγυήσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα υπονομεύει την αντιτρομοκρατική προσπάθεια της Ε.Ε. Κόλαφος είναι επίσης η έκθεσή της, με τίτλο «Επικίνδυνα δυσανάλογη η διαρκώς διευρυνόμενη “εθνική ασφάλεια” στην Ευρώπη», η οποία δημοσιεύτηκε το 2017 και σημειώνει ότι μία σειρά νόμων που ψηφίστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, υπονομεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Επίσης, υπογραμμίζει ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αλλαγή στη φιλοσοφία των κυβερνήσεων. Συγκεκριμένα, έχουμε μία μετατόπιση των κυβερνητικών θέσεων, από την άποψη ότι διασφαλίζουμε την ασφάλεια των μελών της κοινωνίας, προκειμένου αυτοί να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, στην άποψη ότι περιορίζουμε τα δικαιώματα των πολιτών, με σκοπό οι κυβερνήσεις να τους παρέχουν ασφάλεια. Η έκθεση χαρακτηρίζει την προαναφερόμενη μετατόπιση της κυβερνητικής φιλοσοφίας ως «ύπουλη παραχάραξη των ορίων μεταξύ των κρατικών εξουσιών και των ατομικών δικαιωμάτων» (Διεθνής Αμνηστία).

Από την άλλη πλευρά, όπως ήδη διατυπώθηκε σε προηγούμενη ενότητα, τα μέτρα που πάρθηκαν σε Η.Π.Α. και Ευρώπη μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, παρά το γεγονός ότι περιορίζαν σε βάθος τις ατομικές ελευθερίες, βρήκαν σύμφωνη την πλειοψηφία της κοινής γνώμης. Η πλειονότητα των πολιτών δέχτηκε με προθυμία τα νέα μέτρα, καθώς θεωρήσαν ότι διασφάλιζαν την ασφάλεια και κατ' επέκταση, την επιβίωσή τους. Μάλιστα, υπήρχαν περιπτώσεις που παρατηρήθηκε το εξής οξύμωρο: μέρος της κοινής γνώμης να ζητά τη λήψη πρόσθετων μέτρων σε τομείς που άπτονται όμως των προσωπικών δεδομένων, στο βωμό αύξησης του αισθήματος ασφάλειας. Η 11^η Σεπτεμβρίου, πέρα των άλλων, καθιέρωσε ένα ειδικό σύστημα «επίβλεψης» και παρακολούθησης της ανθρώπινης καθημερινότητας, με τη σιωπηρή συναίνεση των κοινωνιών. Τίθεται λοιπόν το δίλημμα, ασφάλεια ή ελευθερία;

Επίβλεψη – Σύγχρονο Panopticon

Προτού συνδέσουμε τις αντιτρομοκρατικές τακτικές με μία σύγχρονη εκδοχή του *panoptikon*, ας πούμε δύο λόγια για την αρχική του μορφή.

Το *panopticon* είναι ένας τύπος κτιρίου - φυλακής που σχεδιάστηκε από τον Άγγλο φιλόσοφο και κοινωνιολόγο Jeremy Benthan, το 1785. Η ιδέα του σχεδιασμού επιτρέπει τη συνεχή επίβλεψη των κρατουμένων. Η βασική του ρύθμιση είναι η ακόλουθη:

υπάρχει ένας κεντρικός πύργος που περιβάλλεται από κελιά. Στον κεντρικό πύργο βρίσκεται ο φύλακας. Στα κελιά υπάρχουν κρατούμενοι ή εργαζόμενοι ή παιδιά, ανάλογα με τη χρήση του κτιρίου. Ο πύργος εκπέμπει έντονο φως, προκειμένου ο φύλακας να μπορεί να βλέπει όλους όσους βρίσκονται στα κελιά. Ωστόσο, τα άτομα στα κελιά δεν μπορούν να δουν τον φύλακα και ως εκ τούτου πρέπει να υποθέσουν ότι είναι πάντα υπό παρακολούθηση. Ο Φουκώ χρησιμοποίησε το *panopticon* για να δείξει την επιδεξιότητα των κοινωνιών, οι οποίες μέσω της πειθαρχίας, υποτάσσουν τους πολίτες τους. Επίσης, περιγράφει τον φυλακισμένο ενός *panopticon* ως εξής: «είναι ορατός, αλλά δεν βλέπει. Είναι αντικείμενο πληροφοριών, ποτέ θέμα επικοινωνίας». Κατά συνέπεια, ο τρόφιμος ασκείται στο φόβο της τιμωρίας (theguardian.com).

Αναφορικά με τη σύνδεση *panopticon* και αντιτρομοκρατικών τακτικών, οι σύγχρονοι τύποι παρακολούθησης (κάμερες, παρακολούθηση δεδομένων κ.α.) προσομοιάζουν στον πύργο παρακολούθησης, αλλά το *panopticon* των κρατών αποσκοπεί, όχι στη διόρθωση της συμπεριφοράς, αλλά στην παροχή ασφάλειας. Μια άλλη σημαντική διαφορά είναι η σχετική άυλη παρακολούθηση των δεδομένων. Με το *panopticon* του Bentham υπάρχει μια φυσική αίσθηση έκθεσης στο πρόσωπο της εξουσίας. Στο σύγχρονο *panopticon*, στον ιδιωτικό χώρο της προσωπικής περιήγησης δεν αισθάνεσαι εκτεθειμένος, δεν αισθάνεσαι ότι το σώμα των δεδομένων βρίσκεται υπό παρακολούθηση (theguardian.com). Σημειώνεται ότι σε κάθε εκδοχή του, το *panopticon* παγιδεύει τους πολίτες στο να υφίστανται μία εξουσία, οι φορείς της οποίας είναι οι ίδιοι.

Ασφάλεια ή ελευθερία;

Προκειμένου να εξετάσουμε το ανωτέρω διακύβευμα, ας αναλύσουμε αρχικά με ποιο τρόπο συνδέονται οι έννοιες ασφάλεια και ελευθερία με το κράτος και στη συνέχεια ας μελετήσουμε τη μεταξύ τους διασύνδεση.

Ασφάλεια και ελευθερία είναι έννοιες συνυφασμένες με το δημοκρατικό κράτος δικαίου, το οποίο έχει ως καθήκον να τις εξασφαλίζει απρόσκοπτα στους πολίτες του. Η ασφάλεια επίσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κρατική κυριαρχία. Το βεστφαλιανό κράτος έχει ως βασικό χαρακτηριστικό το συνδυασμό του κρατικού μονοπωλίου βίας και κυριαρχίας εντός της επικράτειάς του (Χαραλαμπίδης, ό.π, σελ. 58). Η θεωρία του πολιτικού φιλελευθερισμού σημειώνει ότι το κράτος, μέσω του αποκλειστικού προνομίου της βίας, διαφυλάττει τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες (Χαραλαμπίδης, ό.π, σελ.59). Με άλλα λόγια, το κράτος χρησιμοποιεί τη νόμιμη βία που διαθέτει, εφόσον απαιτείται, προκειμένου να προασπίσει τις ατομικές ελευθερίες. Τι συμβαίνει όμως στην

περίπτωση που η κρατική βία ξεπεράσει τα επιτρεπτά όρια της νομιμότητας και θίξει άλλες πτυχές των ατομικών ελευθεριών;

Από την πλευρά του, ο Locke έδωσε μία νέα οπτική στη σύνδεση ασφάλειας και ελευθερίας. Διαχώρισε την ασφάλεια από τη θέση του ακατάβλητου θεμελίου της κρατικής κυριαρχίας και την τοποθέτησε να συμβιώνει με την ελευθερία. Πλέον, πρέπει να υπάρχει εναρμόνιση μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας (Μαντζούφας, 2016). Δύναται όμως το κράτος να ανταποκρίνεται με επιτυχία στη διττή του υποχρέωση, η οποία συνίσταται στο να εξασφαλίζει αφενός την ασφάλεια των πολιτών και συγχρόνως να διαφυλάττει την ακεραιότητα των ατομικών τους δικαιωμάτων;

Αναφορικά με τη διασύνδεση των εννοιών ασφάλεια και ελευθερία, η επιστημονική κοινότητα προσεγγίζει το ζήτημα με διαφορετικές φιλοσοφίες. Η πρώτη προσέγγιση αναδεικνύει τη συγκρουσιακή τους σχέση. Σύμφωνα με τον Κωνσταντινίδη, η αύξηση της ασφάλειας, οδηγεί σε μείωση της ελευθερίας. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση της ελευθερίας, οδηγεί σε μείωση της ασφάλειας (Κωνσταντινίδης, 2005, σελ. 313). Παρατηρείται λοιπόν μία ασυμβατότητα ανάμεσα στις δύο έννοιες και αποτελεί επιλογή κάθε δημοκρατικού κράτους ποια από τις δύο θα επιλέξει να θυσιάσει.

Μία άλλη θεωρία προσεγγίζει τις δύο έννοιες με βάση το κριτήριο της εξισορρόπησης. Ο Μανωλεδάκης αναφέρεται σε αρμονική συνύπαρξη μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας (Μανωλεδάκης 2004). Ο Παπαθεοδώρου υποστηρίζει ότι οποιαδήποτε διατάραξη αυτής της ισορροπίας οδηγεί στην εμφάνιση ενός απολυταρχικού κράτους, το οποίο με την καταστολή θα περιορίζει τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών (Παπαθεοδώρου 2005, σελ. 195-196). Η επίτευξη αυτής της ισορροπίας θα επέλθει μέσω της στάθμισης των δύο αυτών αξιών.

Τέλος, υπάρχει και μία άλλη προσέγγιση, η οποία βασίζεται στη ρεαλιστική σχολή σκέψης, η οποία υποστηρίζει ότι κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να παραμένει στο παρασκήνιο, εξαιτίας της σπουδαιότητας άσκησης διεθνούς πολιτικής. Την ίδια άποψη εκφράζει και ο Mearsheimer, ο οποίος σημειώνει χαρακτηριστικά ότι *οι διεθνείς σχέσεις ήταν πάντα ένα παιχνίδι επικίνδυνο και όσοι εκφράζουν συνεχώς την στήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη διεθνή σκηνή είναι αφελείς οπτιμιστές* (Μπόση 2014, σελ 368-369). Συνεπώς, στη διεθνή πολιτική το διακύβευμα *ασφάλεια ή ελευθερία*, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως *ψευδοδίλημμα*.

Με βάση όσα εκτέθηκαν παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη έχουν κεφαλαιοποιήσει την απειλή της τρομοκρατίας, για τη λήψη μίας σειράς μέτρων, τα οποία ωστόσο περιστέλλουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. Από την άλλη πλευρά, τα μέτρα αυτά συμβάλλουν στην εδραίωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών, η πλειοψηφία των οποίων αποδέχεται απόλυτα τους περιορισμούς αυτούς. Εξάλλου και το δίλημμα *ασφάλεια ή ελευθερία* αντιμετωπίζεται από μία υποκειμενικότητα στις προσεγγίσεις της επιστημονικής κοινότητας. Αποτελεί όμως καθήκον κάθε δημοκρατικής κυβέρνησης η προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ατόμου. Τα έννομα αγαθά της ασφάλειας και της ελευθερίας πρέπει να διασφαλίζονται ομότιμα, σε ένα καθεστώς ισορροπίας και σε καμία περίπτωση, δε νοείται η αναγωγή της ασφάλειας σε υπεραγαθό, το οποίο θα υποβαθμίζει όλα τα υπόλοιπα θεσμικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Διαφορετικά θα οδηγηθούμε σε ένα μοντέλο κοινωνίας, με κύρια χαρακτηριστικά τη συνεχή *επίβλεψη* και την *ακραία καταστολή*, όπου θα κυριαρχεί το δόγμα «*Νόμος και Τάξη*».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Περίπου δύο δεκαετίες έχουν παρέλθει από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και έννοιες όπως τρομοκρατία, ισλαμικός εξτρεμισμός, απειλή, φόβος είναι πιο επίκαιρες από ποτέ. Η παρούσα εργασία επιχειρήσε να αναδείξει τις μεταβολές που επήλθαν στο θεσμικό πλαίσιο της τρομοκρατίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Για το λόγο αυτό μελετήθηκε ιστορικά το φαινόμενο της τρομοκρατίας, αναπτύχθηκαν οι πολιτικές και νομοθετικές δράσεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και παράλληλα, αναλύθηκε ο διαχρονικός ρόλος των Η.Π.Α. Τέλος, αξιολογήθηκαν οι επιδράσεις των αντιτρομοκρατικών νομοθεσιών στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις προσωπικές ελευθερίες. Με το πέρας αυτής, εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα για το φαινόμενο της τρομοκρατίας και θέτονται συγκεκριμένοι προβληματισμοί για περαιτέρω έρευνα.

Αρχικά, διαπιστώθηκε ότι το κράτος έχει το μονοπώλιο της αποκλειστικής χρήσης βίας εντός της επικράτειάς του και η τρομοκρατία αποτελεί απειλή για αυτό. Επίσης, εκτιμήθηκε ότι η έννοια της τρομοκρατίας έχει πολιτικό μανδύα και μία εντελώς αρνητική χροιά. Ο καθένας, κατά το δοκούν, τη χρησιμοποιεί για να χαρακτηρίσει εχθρούς και αντιπάλους, προκειμένου να δώσει αρνητικές προεκτάσεις στις πράξεις τους. Για παράδειγμα, οι τρομοκράτες θεωρούν τις πράξεις τους πολιτικές και για εκείνους, ο πραγματικός τρομοκράτης είναι το κράτος. Τα κράτη θεωρούν ως τρομοκρατία μόνο την ακροαριστερή βία.

Στη συνέχεια της έρευνας, συμπεραίνεται ότι οι αλλαγές που επήλθαν στο διεθνές σύστημα, λόγω των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είναι καθοριστικές. Όχι μόνο καταρρίφθηκε ο μύθος περί ασυλίας των Η.Π.Α. λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, αλλά επίσης αποδείχτηκε η τρωτότητα των μέσων και πολιτικών ασφαλείας τους. Επιπρόσθετα, αποδείχτηκε ότι διαχρονικά οι Η.Π.Α. δημιουργούν παγκόσμιες αντιλήψεις στο ζήτημα της τρομοκρατίας.

Παρά το γεγονός ότι διεθνής κοινότητα είναι πλέον εξοπλισμένη με ένα πλήρες νομικό οπλοστάσιο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η ανθρωπότητα εξακολουθεί να βρίσκεται στη δίνη της τρομοκρατίας.

Σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, η ισλαμική τρομοκρατία εξακολουθεί να συνιστά τη μεγαλύτερη απειλή. Οι εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας και του Διαδικτύου δίνουν τη δυνατότητα στις ριζοσπαστικές αυτές οργανώσεις να προβάλλουν τις ιδέες τους και να στρατολογήσουν νέους μαχητές. Παράλληλα, οι προσπάθειες των τρομοκρατικών

οργανώσεων στα νέα τεχνολογικά μέσα επιτρέπουν την μετεξέλιξη της τρομοκρατίας σε ένα είδος ασύμμετρης απειλής.

Τα τελευταία χρόνια, εντός Ε.Ε., κράτη – μέλη όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα από εγχώριες ακροαριστερές τρομοκρατικές οργανώσεις.

Αναφορικά με την Ελλάδα, η εγχώρια τρομοκρατία αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή από τα χρόνια της μεταπολίτευσης έως σήμερα. Αντίθετα, η διεθνής τρομοκρατία δεν εκτιμάται ως άμεση απειλή για τη χώρα μας, χωρίς αυτό ωστόσο να μπορεί να αποκλειστεί με βεβαιότητα στο μέλλον.

Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι οι αντιτρομοκρατικές νομοθεσίες περιστέλλουν σημαντικά τις ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο δίλημμα *ασφάλεια ή ελευθερία*, *ασφάλεια* απαντά χωρίς περιστροφές, η ρεαλιστική σχολή σκέψης.

Αναμφίβολα, η τρομοκρατία ως πράξη απειλεί την ασφάλεια ενός κράτους, ενώ παράλληλα πλήττει τις δημοκρατικές αξίες, τη δικαιοσύνη, την ελευθερία, τον πολιτισμό, καθώς και τα ιδανικά που κάθε κοινωνία πρεσβεύει. Συνάμα, απειλεί τις ζωές των πολιτών και δημιουργεί ένα αίσθημα γενικευμένης ανασφάλειας.

Η σύγχρονη έκφανση της τρομοκρατίας διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη των δεκαετιών του '60 και '70, έτσι όπως αυτή παρουσιάστηκε στο δυτικό κόσμο. Παρατηρήθηκε λοιπόν μία σταδιακή μετάλλαξη του φαινομένου της τρομοκρατίας, η οποία μετά και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ακολούθησε διαφορετική πορεία. Οι νέες μορφές τρομοκρατικής βίας έχουν απωλέσει την πολιτική τους ταυτότητα και υιοθετήσουν ένα είδος μηδενιστικής βίας. Συνεπώς, απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός του όρου *τρομοκρατία* και η επαναπροσέγγισή του σε σχέση με την *πολιτική βία*, η οποία αποτελεί τη μητέρα επιστήμη.

Έχει αποδειχτεί ότι οι ομάδες που χρησιμοποιούν τη βία ως μορφή πολιτικού λόγου και ως όχημα για την επίτευξη των σκοπών τους δε βρίσκουν ανταπόκριση στο κοινωνικό σύνολο. Η άκριτη υιοθέτηση βίας και η έλλειψη εναλλακτικών προτάσεων, οι οποίες θα βελτιώναν τις υφιστάμενες κοινωνικές και οικονομικές δομές, έχουν οδηγήσει στην κατηγορηματική απόρριψη αυτών των πρακτικών. Οι μορφές αυτές της πολιτικής βίας δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, το οποίο αποζητά ειρηνικές πολιτικές προτάσεις που θα συνοδεύονται από στοιχεία ενδυνάμωσης της δημοκρατίας και χρηστής διακυβέρνησης.

Η αποδοκιμασία των κοινωνιών προς την πολιτική βία συνέβαλλε στην αποδοχή εκ μέρους των πολιτών, πολιτικών και νομοθεσιών που περιστέλλουν μεν τις ατομικές

ελευθερίες, τους παρέχουν ωστόσο ασφάλεια. Σταδιακά αυτό οδήγησε στην υιοθέτηση εκ μέρους των κυβερνήσεων της αντίληψης περί περιορισμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την επίτευξη της μέγιστης ασφάλειας. Με άλλα λόγια οι κυβερνήσεις αξιοποιούν την πολιτική βία για να καταστείλουν τις προσωπικές ελευθερίες και να ενισχύσουν το κρατικό μονοπώλιο βίας (Χαραλαμπίδης, ό.π., σελ. 370).

Το 2013, ο Σνόουντεν έδωσε στη δημοσιότητα διαβαθμισμένα έγγραφα από τα προγράμματα των μαζικών παρακολούθησεων της Ν.Σ.Α., εντός και εκτός Η.Π.Α. Οι αποκαλύψεις του Σνόουντεν έπληξαν την αξιοπιστία των κυβερνήσεων των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ δημιούργησαν αμφιβολίες για το σύνολο των πολιτικών που χαράσσονται στο όνομα της ασφάλειας. Παράλληλα έθεσαν υπό αμφισβήτηση τις πρακτικές των διωκτικών αρχών εντός Η.Π.Α., ενώ ένα αίσθημα γενικευμένης αμφιβολίας επεκτάθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο. Πολλοί τον αποκαλούν «Προμηθέα» του ψηφιακού κόσμου, ενώ η αμερικανική κυβέρνηση και πολλοί άλλοι, τον θεωρούν «προδότη».

Τέλος, αναφορικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη υιοθέτησης πολιτικών που θα στοχεύουν στην εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης, με βασικό επίκεντρο τον άνθρωπο. Μέχρι πρόσφατα, η πλειοψηφία των πολιτικών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είχε κατασταλτικό χαρακτήρα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία στροφή στο θέμα των πολιτικών, οι οποίες πλέον δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα και στην πρόληψη του φαινομένου. Η τρομοκρατία αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα με βαθιές ιδεολογικές και κοινωνικές ρίζες. Για το λόγο αυτό, απαιτείται στενότερη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών κλάδων, προκειμένου να εκτιμηθούν σωστότερα οι πραγματικές αιτίες του προβλήματος, να δοθούν ανθρωποκεντρικές λύσεις που θα συμβάλλουν στον περιορισμό του φαινομένου και στην αποτροπή διαίωσής του.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

- A) Στροφή σε ανθρωποκεντρικές πολιτικές για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού.
- B) Χρησιμοποιεί το κράτος την τρομοκρατία για να περιστείλει ατομικές ελευθερίες και να ενισχύσει το κρατικό μονοπώλιο βίας;
- Γ) Συνιστά η σύγχρονη μετανάστευση τρομοκρατική απειλή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αριστοτέλης. Πολιτικά IV-VIII, Βιβλίο 58, Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, Αθήνα.

Καλύβας Σ., Μαραντζίδης Ν. (2016). Εμφύλια Πάθη, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

Κωνσταντινίδης, Κ. (2005). Η ασφάλεια και η ελευθερία θυσία στο βωμό της επίσπευσης της διαδικασίας, Τιμητικός τόμος σε Μανωλεδάκη Ι, «Δημοκρατία- Ελευθερία- Ασφάλεια», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Λοβέρδος, Α. (1987). Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

Λοβέρδος, Α. (2001). Η νέα τρομοκρατία. Με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου, Εκδόσεις Ινδικτός, Αθήνα.

Μανωλεδάκης, Ι. (2005). *Δημοκρατία, Ελευθερία, Ασφάλεια*, Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα/Θεσσαλονίκη.

Μαρκαντωνάτου, Μ.Β. (2009). Το κράτος και το μονοπώλιο της βίας. Θεωρήσεις και μεταβολές, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Μάζης, Ι.Θ. (2005). Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες αναίρεσης τους. Γεωστρατηγική (7).

Μπόση, Μ. (1996). Ελλάδα και τρομοκρατία, Εθνικές και διεθνείς διαστάσεις, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.

Μπόση Μ. (2000). Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας, Εκδόσεις Π. Τραυλός, Αθήνα.

Μπόση, Μ. (2004). Αντιτρομοκρατική νομοθεσία, Ελλάδα και διεθνές περιβάλλον, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή.

Μπόση, Μ. (2014). Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Μπόση, Μ. (2018). Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Παπαθεοδώρου, Θ. (2005). Ασφάλεια: Δικαίωμα του πολίτη ή άλλοθι ποινικοποίησης; Σε Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.) Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

Πουλαντζάς, Ν. (1990). Η κρίση του κράτους, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Χαραλαμπίδης Ν. (2019). Κράτη και αντισυστημικές ομάδες πολιτικής βίας, Η επερχόμενη σύγκρουση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

ΛΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Agambem, G. (2007). Κατάσταση εξαιρέσεως, μτφρ. Μ. Οικονομίδου, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Arafat, F. (1974). Statement in the Plenary Meeting of the UN General Assembly, New York, November 13, Διαθέσιμο στο: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/A238EC7A3E13EED18525624A007697EC>.

Badey, J. T. (1998). Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach, Terrorism and Political Violence 10 (1): 90-107, Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/09546559808427445>.

Bernard L. (2003). The Assassins: A Radical Sect in Islam, Phoenix.

Crenshaw, M. (1975). "Transnational Terrorism and World Politics", The Jerusalem Journal of International Relations, 1 (2): 109- 129.

Bull, C. A. (2014). Inside Greek terrorism, European Security, 23:4, 623-624. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/09662839.2013.871264>.

Dictionnaire Supplement, Paris, an VII (1798).

Hoffman, B. (1998). Inside Terrorism. New York: Columbia University Press.

Jenkins, P. J. (2020). Terrorism. Encyclopaedia Britannica, Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/topic/terrorism>.

Laquer W. (1987). The Age of Terrorism, Little Brown & Co., Boston.

Laqueur, W. (2004). Voices of Terror. New York: Reed Press.

Palmer, R. R. (1965). Twelve who ruled: the year of the terror in the French revolution, Princeton university press, Princeton.

Rappoport, D. C. (2002). The Four Waves of Rebel Terrorism and September 11, Anthropoetics, 8 (1), Διαθέσιμο στο: <http://anthropoetics.uncla.edu/ap0801/terror/>.

Scmid, A., Jongman, A. (1998). Political Terrorism: A new Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature. Amsterdam: North Holland: Transaction Books.

Siegel. L. (2008). Criminology. Cengage Learning.

Sorensen, G. (2004). The transformation of the State: Beyond the Myth of Retreat. Palgrave Macmillan.

Stewart J. D'Alessio & Lisa Stolzenberg (1990). Sicarii and the Rise of Terrorism, Terrorism, 13:4-5, 329-335, Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1080/10576109008435840>.

Sullivan, N. (1986). Terrorism, Ideology and Revolution. The Origins of Modern Political Violence. Great Britain: Harvest Press.

Weber, M. (1983). Βασικές έννοιες Κοινωνιολογίας, μτφρ. Μ.Γ. Κυπραίος, Εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα.

Weber, M. (1996). Κοινωνιολογία του κράτους, μτφρ. Μ.Γ. Κυπραίος, Εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα.

Wight, M. (2011). Διεθνής θεωρία. Τα τρία ρεύματα σκέψης, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Wilkinson, P. (2001). Terrorism Versus Democracy, The Liberal State Response. Great Britain: Frank Cass Publishers.

Patterns of global terrorism 1995, United States Department of State Department of State Publications, Washington, D.C., 1996.

Significant International Terrorist Incidents, 1969-1981, Department of State, Washington DC, 1982.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://www.liberal.gr/apopsi/mairi-mposi-i-tromokratia-stin-ellada-den-echei-ideologia/273681>.

<https://www.liberal.gr/apopsi/palaia-kai-nea-tromokratia-stin-ellada-/233522>

<https://www.skai.gr/news/world/oie-poly-eyrys-o-orismos-tou-facebook-gia-tin-tromokratia>

<https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>.

<https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html>.

<https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/TerrorismDefinition-Table.pdf>

http://trivalent-project.eu/wp-content/uploads/2018/06/2015-EPRS_ATA2015571320_EN.pdf

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/contents>

<https://dema.az.gov/sites/default/files/Publications/AR-Terrorism%20Definitions-BORUNDA.pdf>

<https://www.skai.gr/news/world/oie-poly-eyrys-o-orismos-tou-facebook-gia-tin-tromokratia>

<https://m.naftemporiki.gr/story/1500985/ereuna-globsec-i-ellada-mia-apo-tis-xores-tis-ee-me-tis-perissoteres-sullipseis-gia-tromokratia>

<https://vimapress.gr/europol-ischyri-i-aristeri-tromokratia-ke-stin-ellada-echoun-prosvasi-se-stratitika-opla>

<https://www.statewatch.org/news/handbook-trevi.pdf>

<https://www.newsbomb.gr/ellada/story/782122/san-simera-to-1986-vomva-ekrignyntai-se-aeroskafos-tis-twa-pano-apo-to-argos>

http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=EN

<https://eur-lex.europa.eu>

<https://www.europol.europa.eu>

<https://www.consilium.europa.eu>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/syria/>

<https://unric.org>

<https://treaties.un.org/>

<http://unscr.com/en/resolutions/doc/>

www.mfa.gr/exoteriki-politiki/pagkosmia-zitimata/tromokratia

<https://www.un.org/sc/ctc/>

<https://www.un.org/counterterrorism/about/>

<https://www.justice.gov/archive/>

<https://www.dhs.gov/homeland-security-act-2002/>

<https://www.congress.gov/>

<http://www.sepe.gr/>

<https://www.amnesty.gr/>

<https://www.constitutionalism.gr/2016-mantzoufas-asfaleia-anasfaleia/>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_13_1160

<https://www.theguardian.com/technology/2015/jul/23/panopticon-digital-surveillance-jeremy-bentham>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Το Σύνταγμα της Ελλάδος

Νόμος 480/1976

Νόμος 774/1978

Νόμος 1366/1983

Νόμος 1916/1990

Νόμος 2172/1993

Νόμος 2928/2001

Νόμος 3251/2004

Νόμος 3811/2009

Νόμος 3875/2010

Νόμος 4557/2018

Νόμος 4579/2018

Νόμος 4619/2019

Νόμος 4637/2019

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Απόφαση-Πλαίσιο 2001/500/ΔΕΥ

Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ

Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ

Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ

Απόφαση-Πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ

Οδηγία 2002/58

Οδηγία 2004/80

Οδηγία 2006/24

Οδηγία 2009/138

Οδηγία 2013/36

Οδηγία 2015/849

Οδηγία 2016/681

Οδηγία 2017/541

Οδηγία 2018/1673

NOMΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ Η.Π.Α.

Antiterrorism and Effective Death Penalty Act of 1996

USA Patriot Act (2001) (Public-law 107-56)

Homeland Security Act of 2002 (Public-law 107-296)

Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act –IRTPA (2004)

National Defense Authorization Act –NDAA (2012)

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΟΥ Ο.Η.Ε.

Απόφαση 49 (1960)

Απόφαση 286 (1970)

Απόφαση 579 (1985)

Απόφαση 635 (1989)

Απόφαση 731 (1992)

Απόφαση 748 (1992)

Απόφαση 1044 (1996)

Απόφαση 1267(1999)

Απόφαση 1333 (2000)

Απόφαση 1363 (2001)

Απόφαση 1373 (2001)

Απόφαση 1377 (2001)

Απόφαση 1535 (2004)

Απόφαση 1540 (2004)

Απόφαση 1566 (2004)

Απόφαση 2170 (2014)

Απόφαση 2178 (2014)

Απόφαση 2199 (2015)

Απόφαση 2214 (2015)

Απόφαση 2249 (2015)

Απόφαση 2253 (2015)

Απόφαση 2322 (2016)

Απόφαση 2396 (2017)

Απόφαση 2482 (2019)

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Σύμβαση περί παραβάσεων και άλλων τινών πράξεων τελούμενων επί αεροσκαφών (Τόκυο 1963).

Σύμβαση για την περιστολή της παρανόμου καταλήψεως αεροσκαφών (Χάγη 1970).

Σύμβαση για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της πολιτικής αεροπλοΐας (Μόντρεαλ 1971).

Σύμβαση περί προλήψεως και τιμωρίας των εγκλημάτων των στρεφόμενων κατά των διεθνών προστατευόμενων προσώπων, συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αντιπροσώπων (Ν. Υόρκη 1973).

Σύμβαση κατά της συλλήψεως ομήρων (Ν. Υόρκη 1979).

Σύμβαση για τη φυσική προστασία πυρηνικού υλικού (Βιέννη 1980).

Πρωτόκολλο για την καταστολή των παράνομων πράξεων βίας στα αεροδρόμια που εξυπηρετούν τη διεθνή αεροπλοΐα (Μόντρεαλ 1988).

Σύμβαση για την καταστολή των παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας και το σχετικό πρωτόκολλο για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας των σταθερών εγκαταστάσεων στην υφαλοκρηπίδα (Ρώμη 1988).

Σύμβαση για τη σήμανση πλαστικών εκρηκτικών με σκοπό τον εντοπισμό τους (Μόντρεαλ 1991).

Διεθνής σύμβαση για την καταστολή τρομοκρατικών βομβιστικών επιθέσεων (Ν. Υόρκη 1997).

Διεθνής σύμβαση για την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Ν. Υόρκη 1999).

Διεθνής σύμβαση για την καταπολέμηση ενεργειών πυρηνικής τρομοκρατίας (Ν. Υόρκη 2005).

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΤΥΠΟΣ

Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία»

Εφημερίδα «Βήμα»

Εφημερίδα «Καθημερινή»

Εφημερίδα «New York Times»

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ

Πρακτικά Βουλής, Ολομέλεια, Συνεδριάσεις ΝΘ'-ΟΘ', 03/04/1978-12/05/1978, σελ. 2401,2405.

Πρακτικά Βουλής, Συνεδριάσεις ΡΚΣΤ', σελ. 2776.

Πρακτικά της Βουλής, Συνεδρίαση ΚΓ', 25-01-1990, σελ. 513.

Βουλή των Ελλήνων, Περίοδος Ι' - Σύνοδος Α', Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης

